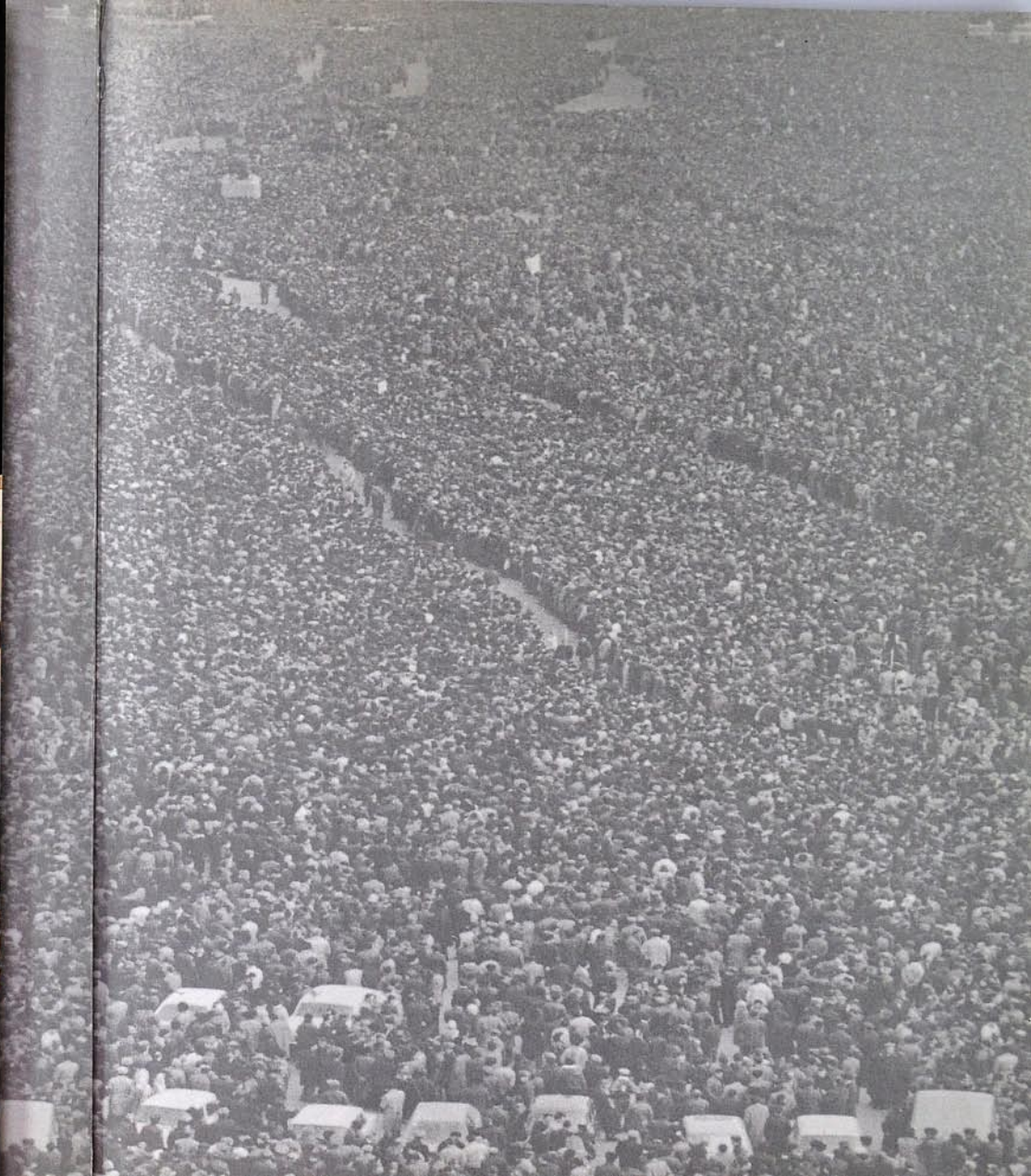

A photograph of the Eternal Fire monument in Baku, Azerbaijan. The monument features a black, bowl-shaped flame holder with a bright orange and yellow fire burning inside, resting on a large, dark, faceted stone pedestal. The scene is set in a sunlit plaza with stone paving, flanked by architectural columns. In the background, a fountain and other structures are visible. The lighting creates strong shadows and highlights on the stone surfaces.

ƏBƏDİ MƏŞƏL

ВЕЧНЫЙ ОГОНЬ
ETERNAL FIRE

1999
1299

113(24)
221

86301

86301

ƏBƏDİ MƏŞƏL

ВЕЧНЫЙ ОГОНЬ
ETERNAL FIRE

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

ARXIV

İnsan həyatında ən yüksək zirvə şəhidlik zirvəsidir. Burada, bu Xiyabanda uyuyanlar Azərbaycan xalqının əziz övladları, əziz oğulları, əziz qızları, ən yüksək zirvədə duranlardır. Tarix onların xidmətlərini və adını daim yaşadacaqdır.

HEYDƏR ƏLİYEV,
AZERBAIJAN
RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ

The readiness to give up your life in the name of your country is the highest point of human life. These heroes, whose sacred graves are placed on this Alley of Remembrance, the favorite children – sons and daughter of this country will always remain at the highest point. History will always remember their merits and names.

HEYDAR ALIYEV,
THE PRESIDENT
OF THE AZERBAIJAN REPUBLIC.

В жизни человека готовность к самопожертвованию во имя Родины является самой высшей точкой отсчета. Шехиды, чьи святые могилы находятся здесь, в этой Аллее памяти, любимые дети – сыновья и дочери этой земли, стоят на этой высшей точке. История всегда будет помнить их заслуги и имена.

ГЕЙДАР АЛИЕВ,
ПРЕЗИДЕНТ
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

TARİX

1990-cı ilin 20 Yanvar faciəsi bizim hər birimizin qəlbini dağlamış, Vətənin azadlığı və istiqlalına naminə özlerini fəda edənlərin xatirə günü kimi xalqın yaddaşında əbədi qaldı, tariximizdə daha bir qanlı səhifəsi olmuşdur. Zaman keçdikcə ötən illərin yaddaşları get-gedə bizdən uzaqda qalır. Lakin bu gün də həmin il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Bakı küçələrində törədilmiş qanlı faciəni, sovet qoşunlarının zirehli yumruğunun yattığı şəhərin üstünə endirildiyi o dəhşətli gecəni xatırlarkən adəməm tükəlləri ürəşir. Guya öz ordumuz olan Sovet Ordusunun törətdiyi vəhşilikləri düşməndə ordusu da etməzdi. Arqadan, narkotik maddələrdən, ən başlıcası isə cəzasiz qalacaqlarına arxayınlıqdan başları dumanlənib gözləri qızmış əsgərlər küçələrin gecə sükutunu, evlərin işıq gələn pəncərələri, yollarıda tək-tək görünən adamları, xəstə üstünə tələsən "Təcili yardım" maşınlarını, qaçıb canını qurtarmağa çalışanları - qarşılarına çıxan həmin və hər şeyi güllələyəndirildilər. Ordu Kremlin əmrini - işğal edilmiş şəhərdə fəvqəladə amansızlıqla dəhşət oymatmaq, Azərbaycanı milli-azadlıq hərəkatını qan içində boğmaq əmrini yerinə yetirirdi. Can verməkdə olan imperiya müstəmləkə rejimini silah gücünə saxlamağa çalışırdı. Lakin bu, abas idi. Tarixin təkərini geri döndərməyə hələ heç kəs nail ola bilməyib.

Bakıdakı Qanlı Yanvar hadisələrindən bir qədər sonra dünyanın ən qüdrətli imperiyası dağıldı, onun birinci və sonuncu prezidenti xalqımızın yaddaşında həmişə qanlı cəllad kimi qalacaqdır; onun qəddar iradəsi ilə bir gecədə onlarla dinc sakin güllələnmiş, tanklar və zirehli maşınlar altında xımcımlanmış, məhv edilmişdi. Qazax, gürcü, litov xalqları və başqa xalqlar da o cəlladı daim nifrətlə yad edəçəklər, onların da imperiya əleyhinə çıxışları həmin adəməm əmri ilə ağlaşmaz amansızlıqla yatırılmışdı.

Lakin biz öz faciəmizi həmişə daha artıq ürək ağrısı ilə xatırlayacağıq, çünki başqa heç bir yerdə rəhbərlər öz xalqlarına xəyanət etməmişdilər. O dəhşətli gecədə bir-cə pəncərəsindən də işıq gəlməyən MK binası qarşısında minlərlə insan dayanmışdı. Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi bütün tərkibi ilə işğalçıların tərəfinə keçdi. Bu, satqınlıq deyilsə, qurbanları Azərbaycan vətəndaşları olan həmin cinayəti başqa nə ad vermək olar?

Heydər Əliyev Bakı faciəsini ölkə rəhbərliyinin Azərbaycan xalqı qarşısında cinayəti adlandırmışdır. Həmin günlərdə, gözənd salınmış, bütün səlahiyyətlərdən məhrum edilmiş olmasına, qürbətə DTK-nin nəzarəti altında yaşamasına baxmayaraq, o, həmin hadisənin ertəsi günü Moskvada Azərbaycan Nümayəndəliyinin binası önünə toplaşanlar qarşısında çıxışında SSRİ rəhbərliyinin cinayətkar əməllərini lənətlədi. Şübhəsiz ki, bunun üçün respublikanın o zamankı rəhbərliyində olmayan mərdlik və cəsarat tələb olunurdu!

Faciəli gecənin səhəri günü Bakıda mətəm mitinqləri keçirilirdi; bəkililər həlak olanlara yas saxlayırdılar, evlərin pəncərəsinə mətəm rəməzi olan qara bayraqlar sancılmışdı. Şəhərin ən görkəmli yerində, mənzərəli Dağüstü parkda kişilər qanlı faciənin qurbanlarına qəbiror qazırdılar. Bura bir vaxtlar qəbristanlıq olmuş, 1918-ci ilin martında erməni millətçilərinin qətlə yetirdikləri minlərlə azərbaycanlı burda dəfn edilmişdi. Sonralar onların qəbirlərini ört-bastır etmiş, burada düşməndə ordusunun başında durub Azərbaycanı - Şərqdə ilk demokratik respublikanı işğal etmiş adəməm abidə ucaltmışdılar. Xalq ziyarətəgahı - əcdadlarımızın məzarları, tariximizin ən faciəli günlərinin xatirəsi, düşmənlərimizin qanlı cinayətlərinin şahidi - beləcə məhv edilmişdi. Yalnız 72 il sonra, artıq başqa faciə ilə bağlı olaraq, köhnə qəbir yerlərində çürümüş cəsədlərə rast gələndə bunlar yenidən yada düşdü...

Biz 30 minadək azərbaycanlının həyatına son qoymuş 18-ci ilin dəhşətli mart hadisələrini keçmiş İttifaq xalqlarının beynəlmillət dostluğu naiminə unutmamı üstün tutmuşduq. Sonradan aydın oldu ki, bu dostluq sözdə imiş; ermənilər dostluqda heç vaxt səmimi olmamış, həmişə daha ağır zərbə vurmağa fursət gətmüşdülər. Bunun biza necə bəha başa gəldiyi indi artıq həmiyə məlumdur - bir-cə gecədə onlara parça-tikə edilmiş meyit və yuzlərlə yaralı.

Hələk olanların mərmər lövhələrdə həşiyələnmiş məzarları Azərbaycanın azadlığı uğrunda mübarizlərə əbədi abidə olmaqla Sovet dövrü kommunist liderlərinin qəddarlığını, yalançılığını, məkrliyinə biza xatırladı. Lakin Yanvar faciəsinə siyasi qiymət yalnız Heydər Əliyevin respublika rəhbərliyinə qaydışından sonra verildi. Respublika Prezidentinin dediyi kimi: "...Sovet İttifaqının və Azərbaycan kommunist rejiminin o vaxtkı rəhbərliyi Azərbaycan xalqına qarşı təcavüzü əlbir olub törətmişlər, bu mənim qəti fikrimdir!"

Şahidlərin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi işləri də onun təşəbbüsü və bilavasitə iştirakı ilə davam etdirilirdi. Heykəltəraş Ömər Eldarov, memarlar Elbax Qasımozadə, Akif Abdullayev, və Nazim İyev abidənin layihəsi üzərində 1990-cı ildən işləsələr də, respublikadakı siyasi sabitsizlik, silahlı toqquşmalar, hakimiyyət uğrunda mübarizə və hakim dairələrin 20 Yanvar hadisəsinin özünü ləzmincə qiymətləndirilməmələri başlanmış işin davam etdirilməsinə imkan vermirdi.

Yalnız Heydər Əliyevin respublika rəhbərliyinə qayıtmasından sonra Xatirə kompleksinin layihəsi üzərində iş məqsədyönlü xarakter aldı və Prezidentin daimi nəzarətində oldu. 1998-ci il aprelin 18-də

isə Respublika Prezidenti layihəçilərlə birlikdə Şəhidlər Xiyabanında olarkən Xiyabanın genişləndirilməsi və yaranacaq meydanın abidə qoyulması təklifini irəli sürdü və dedi ki, həmin abidə sadə, eyni zamanda da əzəmətli olmalı, Azərbaycan memarlığı ənənələrinə və xalqın mentalitetinə uyğun gəlməlidir.

Prezidentin tapşırığı üzrə layihə doqquz gün ərzində hazır oldu. İnşaatçılar memarların niyyətini cəmi 48 günə daşda təcəssüm etdirirdilər. Beləliklə, Prezidentin iradəsi və əzmi, layihəçilərin və inşaatçıların əməyi ilə bu möhtəşəm abidə - şüə günbəzli Mavzoley meydana gəldi. O, sanki göylərə üz tutub, kainatla, bu dünyanı yaratmış Ulu Tanrı ilə həsb-hal edir. Bu, xürafətdirmi? Yox. Bu, iki ələmin qarşılıqlı əlaqəsinə; insanın hüzn və kədərini əbədiiyyətlə, kosmik sonsuzluqla bağlılığını əks etdirir. Köksünə oğul dağı çəkilmis ananın intəhas kədərini, güllələnmiş, yerlə-yeksan edilmiş Xocalı şəhərinin ağırlarını, Ermənistandan qovulmuş 200 mindən artıq yurdtaşımızın iztirablarını, 1948-53-cü illərdə deportasiyaya məruz qalmış 100 min azərbaycanlıların dərđini-həsərətini, 1918-ci ildə diridiri döğranmış Zəngəzur əhalisinin, erməni başkəşənləri tərəfindən dağıdılıb yandırılmış, əhalisi vəhşicəsinə qırılmış Şamaxı və Quba şəhərlərinin iniltilərini yalnız o səmavi sonsuzluqla ehtiva edə bilər.

İkinci minilliyin sonunda Bakının ən yüksək nöqtəsində qurulan Mavzoley 37-ci ilin repressiyası qurbanlarının ağırlarını da, otuzuncu illərdə məhv edilmiş ziyahlarımızın xatirəsini də özündə təcəssüm etdirir; Azərbaycanın bədxahlarının əli ilə öldürülmüş bütün həmvətənlərimizin - milliyətindən asılı olmayaraq onların həmişəni xatirəsini əbədiləşdirir. Onlar həmişə bu torpağın övladlarıdır; Azərbaycanın görkəmli şair-filosoфу Hüseyn Cavid də, işyana qalmış xalqın öndəri Səltarxan da, 1804-cü ildə oğlu və 1500 təbəəsi ilə birgə həlak olmuş Gəncə xanı Cavad xan da, 1806-cı ilin 2 iyun gecəsində rus əsgərləri tərəfindən ailəsi və yaxın adəmləri ilə birgə öldürülmüş Qarabağ xanlığının hökmdarı İbrahim xan da, 1820-ci ildən 1920-ci ilədək Qafqazdan Türkiyəyə zorla qovulmuş iki milyondan çox müsəlman da.

Hələk olmuşların və qovulub didərgin salınmışların xatirəsinə dərin ehtiram əlaməti olaraq səkkizcizli Mavzoleydə Əbədi məşəl yanır. O məşəl bizləri, indiki gündə yaşayənları, xalqımızın maruz qaldığı keçmiş faciələri yadda saxlamağa, unutmamağa çağırır. Gecə düşəndə isə burada, şəhərin başı üstündə səkkizgüşəli ulduz yanır; o, özünün çoxasrlik tarixində dəhşətli sarsıntılarla üzışsə də, dözüb dayanmış, öz milli məniyyətini və dövlətçiliyini qoruyub saxlaya bilmis bir xalqın əbədiliyinin rəmzidir.

Ölkənin bütövlüyünə nail olmaq əzmini canında-qanında yaşadan xalqımızın ümid ulduzu yattığı şəhər üzərində bütün gecəni şölə saçır.

History

The tragedy of January 20, 1990, pierced everybody's heart and has forever remained in the people's mind as a day of remembrance for those who died for the freedom and independence of our Motherland. But it also became another

bloody page of our history. However, the implacable stream of time moves us further and further from the events of those years. But even today we can't remember without a shudder the bloody tragedy which broke out that night between 19-th and 20-th January on Baku's streets, when the mailed fist of Soviet troops came down on the sleeping city. Even an enemy army would have acted with less brutality than "Our" so-called Soviet army. Intoxicated by vodka, drugs, and impunity, the soldiers shot up the peace on Baku's streets, shot at the windows where the lights had just been turned on, the few people walking down the streets, ambulances which were hurrying to help those who were sick or wounded, as well as those who were trying to escape. The Army was carrying out the Kremlin's order - to fill the occupied city with horror and drown the national-independence movement of Azerbaijan in its own blood by means of extreme brutality. The dying empire tried to keep it's colonial grip by means of the power of sword and fire. But their efforts were in vain. Nobody can ever turn the wheel of history back. A year after the bloody January tragedy in Baku, the world's most powerful empire collapsed, it's first and last president forever remained in people's minds as a bloody butcher, under who's evil will tens of peaceful citizens were shot, overwhelmed and annihilated. A bad memory of him will also remain in the minds of the Kazakhs, Georgians, Lithuanians and other people who's anti-empire movements were also brutally repressed by this man's orders.

But our tragedy will be remembered with even more regrets by us, because the leaders of other Soviet republics did not betray their people. Thousands of people were standing in front of the building of the Central Committee, which did not have any lights on. The Central Committee of the Azerbaijan Republic complied completely with the occupants. If this is not a betrayal, how else can you call a crime which made the Azeri people it's sacrifice? Heydar Aliyev defined the Baku tragedy as a crime committed by the leadership of the Republic against it's own people. Being in disgrace at that time, devoid of all authority, and living in a foreign land while under KGB surveillance he nevertheless appeared and made a speech to the people gathered in front of the Azeri Representation in Moscow the very next day after the tragedy and held up to shame the criminal actions of the Soviet Government.

The morning after the tragedy Baku was full of funeral mass-meetings: the people of Baku were grieving for the victims, black flags - symbols of mourning and grief were hanging from windows. And men were digging graves for the victims of this bloody tragedy in the most prominent place in city - the picturesque Hilly Park. Once it was a graveyard, where thousands of Azeris killed by Armenian nationalists were buried in March 1918. Their graves were then destroyed, their names forgotten, and the graveyard was rebuilt as an Entertainment Park, and a monument to the person who led the enemy army which occupied Azerbaijan, the first Democratic Republic in the East, was also built there. They had eliminated a sacred place - the graves of forbears and the memory of the most tragic days of our history, which bore witness to the bloody crimes of our enemies. And only after 72 years, in connection with a different tragedy, people remembered them, when they stumbled upon decayed bones.

We have preferred to forget the terrible march of 1918 when almost 30 thousand Azeris were killed in the name of the "International Friendship" of Soviet ethnic nations. As it was seen after - it was really a superficial friendship as Armenians were never sincere in friendship and were waiting for a chance to hit us all the more painfully. How it turned out for us is well known to everybody now - tens of mutilated corpses and hundreds of wounded in one night.

The graves of the victims, framed in marble, have become an eternal monument to those who struggled for the freedom of Azerbaijan and remind us of the brutality, falsehood and cunning of the communist leaders of Soviet era. But the political evaluation of the January tragedy was given only after Heydar Aliyev returned to power in Azerbaijan. As the President of Azerbaijan said: "the then leadership of the communist regime of the Soviet Union and Azerbaijan together carried out an act of aggression against the Azeri people, this is my categorical opinion!"

The works immortalizing the memory of Shehids Martyrs were carried on his initiative and with his participation. And although sculptor Omar Eldarov, architects Elbay Kasim-zade, Akif Abdullayev and Nazim Veliyev had been working on the project since 1990, however due to political instability in the country, armed conflict, struggles for power and a historical underestimation of the 20-th January tragedy by the Leadership, did not allow them to finish the work. It was on Heydar Aliyev's return to power that the work on the project for the memorial took a new shape and came under the President's permanent control. And on April 18, 1998, being together with project developers on the Alley of

Shehids, the President suggested that the Alley be expanded and that a monument be placed on the free space. This monument, which as he said should be as simple and majestic as possible, reflecting Azerbaijan's architectural traditions and the mentality of the nation.

Following the President's instructions the project was implemented in nine days. The builders put the architects' ideas into stone form in just 48 days. So, together with the resolute will of the President and the hard work of the project developers and builders this majestic mausoleum with its glass cupola became a reality. It seems to be open to the heavens, to be communing with the universe, with the Lord, who created this world. Is this mysticism? No. It's more like an interconnection between two universes: between human sorrow and eternity, cosmic infinity and endlessness. It is the only thing able to contain the infinite grief of a mother who has lost her son, the pain of Hojali city, wiped off the face of the earth, the sufferings of more than two hundred thousand Azeris expelled from Armenia, the insult of 100 thousand Azeris deported in 1948-1953, the cries of the population of Zangezur which was besieged in 1918, the destroyed and burned out cities of Shemakha and Kuba, whose population was exterminated by Armenian cut throats.

This mausoleum, that has appeared on the highest point of Baku at the end of the second millennium, also contains the pain of those executed in 1937, and the memory of the intelligentsia in the thirties. It immortalizes the memory of all those who were killed by the enemies of Azerbaijan, without counting on their ethnic nationality. All they are children of this land: the outstanding poet and thinker Huseyn Javid, and leader of the risen people of Sattarkhan, and Khan of Karabag Khan state Ibragim Khan, killed together with his family and retainers by Russian soldiers on June 2, 1806, and the Khan of

Ganja Khan state Javad Khan who died together with his son and 1,500 retainers in 1804, and the more than two million Muslims who were forced to leave the Caucasus and go to Turkey between 1820 and 1920. In remembrance of those dead and expelled, there is an Eternal fire in the octahedral mausoleum, calling all of us who live now, to remember the tragic events of the past, which have been endured by our people. And when night falls the octahedral star brightens over the city, symbolizing eternity of a people who can live through the most terrible shocks during its centuries old history and preserve it's virtues and Sate system. All through the night this star of hope in the restoration of the country's integrity is flickering over the sleeping city...

История

Трагедия 20 января 1990 года пронизала сердце каждого из нас, навечно осталась в памяти народа днем поминовения павших за свободу и независимость Родины, стала еще одной кровавой страницей нашей истории. Однако, неумолчный бег времени все дальше отодвигает нас от событий минувших лет. Но и сегодня невозможно без содрогания вспомнить разгромавшую в ночь с 19 на 20 января кровавую трагедию на улицах Баку, когда бромированный кулак советских войск обрушился на спящий город. Даже вражеская армия действовала бы с меньшей жестокостью, чем это делала вроде бы своя, советская. Солдаты, опьяненные водкой, наркотиками и беззачинностью, расстреливали покой ночных улиц, светящиеся окна домов, редких прохожих, спешившие к большим машинам «Скорой помощи», спасавшихся бегством людей. Армия выполняла приказ Кремля — чрезвычайной жестокостью посеять ужас в оккупированном городе, потопить в крови национально-освободительное движение в Азербайджане. Агонизирующая империя огнем и мечом пыталась сохранить колониальный режим. Тщетно. Колесо истории еще никому не удалось повернуть вспять.

Спустя год с небольшим после кровавых январских событий в Баку распалась самая могущественная империя в мире, ее первый и последний президент навсегда остался в памяти народа кровавым палачом, по злой воле которого в одну ночь были расстреляны, раздавлены, уничтожены десятки мирных жителей. Недобрая память о нем останется и у казахского, грузинского, литовского и других народов, антиимперские выступления которых с неимоверной жестокостью подавлялись по приказу этого человека.

Только о своей трагедии мы будем вспоминать с большим сожалением, ибо больше нигде руководители не предавали свой народ. Тысячи людей в ту страшную ночь стояли перед зданием ЦК, в котором ни одно окно не светилось. Центральный Комитет Коммунистической партии Азербайджана в полном составе перешел на сторону оккупантов. Если это не предательство, то каким же словом следует назвать преступление, жертвами которого стали граждане Азербайджана?

Преступлением руководства страны перед азербайджанским народом назвал бакинскую трагедию Гейдар Алиев. Опальный в те дни политический деятель, лишенный всех полномочий, живущий на чужбине под надзором КГБ, он тем не менее уже на следующий день в своем выступлении перед собравшимися у представительства Азербайджана в Москве заключил преступные действия руководства СССР. Согласитесь, на это требовалось большое мужество, которого не хватило тогдашнему руководству республики.

Наутро после ночной трагедии в Баку проходили траурные митинги: бакинцы скорбели по погибшим, с окон домов спешивались черные флаги — символы траура и скорби. А на самом видном месте города, в живописном Нагорном парке, мужчины рыли могилы жертвам кровавой трагедии. Здесь когда-то было кладбище, где в марте 1918 года были захоронены тысячи азербайджанцев, погибших от рук армянских националистов. Их могилы потом сравняли с землей, их имена предали забвению, а на месте кладбища устроили Парк культуры и отдыха, установили памятник тому, кто во главе вражеской армии оккупировал Азербайджан, первую на Востоке демократическую республику. Так была уничтожена святая гора — могилы предков, память о самых трагичных днях нашей истории, свидетельство о кровавых преступлениях наших врагов. И только спустя 72 года, уже в связи с другой трагедией, вспомнили о них, наткнувшись на истлевшие кости...

Мы предпочли предать забвению страшные мартовские события 1918—го года, унесшие жизни около 30 тысяч азербайджанцев, во имя интернациональной дружбы. Как оказалось, мнимой дружбы — армяне никогда не были искренни в дружбе и только ждали случая, чтобы больше ударить. Чем это обернулось для нас, теперь уже всем известно — десятки истерзанных трупов и сотни раненых в одну ночь.

Могилы погибших, обранные в мрамор, ставшие вечным памятником борцам за свободу Азербайджана, напоминают нам о жестокости, лживости, коварстве коммунистических лидеров советской поры. Но лишь после возвращения к руководству республикой Гейдара Алиева была дана политическая оценка январской трагедии. Как сказал Президент республики: "...тогдашнее руководство коммунистического режима Советского Союза и Азербайджана соображали агрессивно против азербайджанского народа, это мое категорическое мнение!"

По его же инициативе и при непосредственном участии были продолжены работы по увековечиванию памяти шехидов. И хотя скульптор Омар Эльдаров, архитекторы Эльбай Касим-заде, Акиф Абдуллаев и Назим Велиев работали над проектом памятника с 1990 года, однако политическая нестабильность в республике, вооруженные столкновения, борьба за власть и историческая недооценка правящими кругами самого события, происшедшего 20 января, не давали возможности завершить начатую работу. И только после возвращения Гейдара Алиева к руководству республикой работа над проектом Мемориального комплекса приняла целенаправленный

характер и находилась под постоянным контролем Президента. А 18 апреля 1998 года, будучи вместе с проектировщиками на Аллее захоронения шехидов, Президент республики предложил расширить Аллею и на образовавшейся площадке установить памятник, который, как он сказал, должен быть простым и вместе с тем величественным, отвечающим архитектурным традициям Азербайджана и менталитету народа.

По заданию Президента проект был выполнен за девять дней. Строители выполнили замысел архитекторов в камне всего за 48 суток. Так, совместно водой и решимостью Президента и трудом проектировщиков и строителей возник этот величественный Мавзолей, который венчает стеклянный купол. Он как бы открыт небу, общается со вселенной, Всевышним, создавшим этот не самый совершенный мир. Мистика? Нет. Скорее взаимосвязь двух миров: человеческой скорби с вечностью, космической бесконечностью, которая только и способна вместить беспредельное горе матери, потерявшей сына, боль расстрелянного, стертого с лица земли города Ходжалы, страдания изгнанных из Армении более двухсот тысяч наших соотечественников, обиду 100 тысяч депортированных в 1948—1953 годах азербайджанцев, стои вырезанного в 1918 году населения Зангезура, разрушенных, сожженных городов Шемахи и Кубы, население которых было истреблено армянскими головорезами.

Этот Мавзолей, появившийся на самой высокой точке Баку в конце второго тысячелетия, вместил в себя и боль репрессированных в 37-ом, и память об уничтоженной в тридцатые годы интеллигенции, увековечив память всех погибших от рук недругов Азербайджана, независимо от их национальности. Все они дети этой земли; и выдающийся поэт-философ азербайджанской земли Гусейн Джавид, и предводитель востанавшего народа Саттархан, и хан Гянджинского ханства Джавад хан, погибший вместе с сыном и 1500 подданными в 1804, и хан Карабахского ханства Ибрагим хан, убитый вместе с семьей и приближенными ночью 2 июня 1806 года русскими солдатами, и те, более двух миллионов мусульман, которые были насильственно изгнаны из Кавказа в Турцию с 1820 по 1920 годы.

В память погибших и изгнанных горит Вечный огонь в восьмигранном Мавзолее, призывая всех нас, ныне живущих, помнить о трагических событиях прошлого, которые пришлось пережить нашему народу. А когда наступает ночь, над городом зажигается восьмигранная звезда, символизировавшая вечность народа, сумевшего пережить страшные потрясения в своей многовековой истории и сохранить свое достоинство и государственность. Всю ночь над спящим городом светится звезда надежды на возрождение целостности страны.

QANLI YANVAR BLOODY JANUARY КРОВАВЫЙ ЯНВАРЬ

1990-cı il 20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar
Azərbaycanın Moskvadakı Daimi Nümayəndəliyində
keçirilmiş yığıncaqda Heydar Əliyevin nitqi

Əziz həmvətənlərim, xanımlar və cənablar!
Bildiyiniz kimi, uzun illər Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi, SSRI Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifələrində işləmiş, SovİKP MK Siyasi Bürosunun üzvü olmuşam. Geniş infarktl keçirmişəm. Xəstəliyimlə əlaqədar iki ildən artıqdır ki, represiyadayam. Azərbaycanı tərk etdiyim 1982-ci ilin dekabrından keçən müddətdə bu gün ilk dəfədir ki, Azərbaycan SSR-nin Moskvadakı Daimi Nümayəndəliyinin əstanasına qədəm qoyuram. Mən baş vermiş hadisələr haqqında dünən xəbər tutmuşam və təbii ki, bu hadisəyə laqəyə qala bilməzdim. Buraya ən əvvəl ona görə gəlmişəm ki, Azərbaycanın Moskvada kiçik parçası olan Daimi Nümayəndəliyində, böyük itkilərə səbəb olmuş faciə ilə bağlı bütün Azərbaycan xalqına başsağlığı verim. İkinci tərəfdən, bu məsələyə öz münasibətimi bildirmək istəyirəm. Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəsi Söhrab İbrahimovdan xahiş edirəm ki, mənim sözlərimi, kədərimi, başsağlığımı Azərbaycan xalqına çatdırsın. Hazırda başqa imkanım olmadığı üçün təəssüf hissi keçirirəm.

Azərbaycanda baş vermiş hadisələrə gəlincə, mən onları hüquqa, demokratiyaya yabanc, humanizmə və ölkəmizdə elan olunmuş hüquqi dövlət quruculuğu prinsiplərinə zidd hesab edirəm. Azərbaycanda yaranmış müəkkəb vəziyyətin bir sıra səbəbləri vardır. Vaxtımızın məhdudluğundan bu məsələlərin üzərində ətrafı dayanmaq istəmirəm.

Artıq iki ildir ki, Azərbaycan və Ermənistan arasında millətlərarası münaqişə gedir. Həmin münaqişəni Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında baş verən hadisələr törətmişdir. Azərbaycan və Ermənistan, eləcə də, ölkənin ali partiya və siyasi rəhbərliyinə bu məsləhət

tənzimləmək, daxili müharibəyə, millətlərarası münaqişəyə son qomaq və milli mənsəbiyyətindən asılı olmayaraq hər bir adamın ümumi federativ ittifaq olan SSRİ-də azad yaşamasına şərait yaratmaq üçün iki illik müddət kifayət idi.

Hesab edirəm ki, ötən iki ildə bu istiqamətdə lazımı səviyyədə iş aparılmamışdır. Dağlıq Qarabağ hadisələrinin ilkin mərhələsində ölkənin ali partiya rəhbərliyi tərəfindən vaxtında zəruri tədbirlər görülsə idi, gərginlik indiki həddə çatmaz, tərəflər itkilərə məruz qalmaz, başlıcası isə 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə çoxlu insan qırğını ilə nəticələnən hərbi müdaxilə üçün də zəmin yaranmazdı.

Bunlar üçün ilk növbədə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin artıq sabiq birinci katibi Vəzirov müqəssirdir. Bu yüksək vəzifədə olduğu müddətdə o, Azərbaycandakı vəziyyəti sabitləşdirmək üçün heç nə etməmişdir. Əksinə, özünün səhv addımları, yarımız iş üslubu, yanlış siyasi maneələri ilə xalqa öz arasında uçurum yaratmışdır. Xalq isə hiddətlənmişdir. Elə buna görə də Bakıda və Azərbaycanın digər şəhər və rayonlarında aylarda davam edən mitinqlərdə dəfələrlə Azərbaycanın partiya rəhbərliyinin istefası tələbi irəli sürülmüşdür. Səhbat əslində, Vəzirovun istefasından gedirdi. Baş bu məsələ indiyə kimi niyə həll olunmamışdır? Yalnız dünən, Bakı şəhərinə ordu yeridildikdən, qırğın və dağıntılar baş verdikdən sonra Vəzirov Azərbaycandan əslində qaçmışdır. Bu, böyük səhvdir. Ən böyük səhv isə sözsüz ki, qeyri-ciddi, bu yüksək vəzifəyə əsla yaramayan adamın bir vaxt Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinə birinci katib təyin edilməsi idi. Ancaq iş, təkcə bununla bitmir.

İndi yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə baş vermiş və bu gün də davam edən faciənin üstündə dayanmaq istəyirəm. Hesab edirəm ki, Azərbaycandakı vəziyyəti öz axarına salmaq, siyasi həyatdakı qeyri-sabitliyi nizamlamaq üçün kifayət qədər imkan olmuşdur. Təəssüf ki, Azərbaycan rəhbərliyi, həmçinin ölkənin ali siyasi rəhbərliyi bu imkanlardan istifadə edə bilməmişdir. Sərhədlərdə edilən təcavüzü vaxtında aradan qaldırmaq mümkün idi. Axı üç ay əvvəl sərhəd zolağı ilə bağlı camaat öz tələblərini irəli sürmüşdü. Fəqət heç kəs onlarla görüşmək, izahat işi aparmaq və lazımı ölçü götürmək istəməmişdir.

Təkrar edirəm: camaatı sakitləşdirmək üçün də imkanlar tükənməmişdi. İki-üç ay əvvəl Azərbaycan partiyası rəhbərliyinin möhkəmləndirilməsi məsələsi həll ediləydi, vəziyyət gərginləşməz, ordu yeridilməsinə zərurət yaranmazdı. Bütün vəziyyətlərdə hesab edirəm ki, məsələni siyasi cəhətdən tənzimləmək, xalqa mükəlliməyə girmək üçün əlverişli imkanlar olmuşdur. Nəhayət, 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusunun, SSRİ DIN-nin böyük kontingenti Bakı şəhərinə yeridilmişdir. Nəticəsi isə göz qabağındadır. Bunun törətdiyi faciələr hamımıza məlumdur.

Bələ qarar qəbul etmiş adamların hərəkətini siyasi qəbahət sayıram. Bəli, kobud siyasi səhv buraxılmışdır. Onlar sadəcə olaraq, respublikadakı əsl vəziyyəti qiymətləndirə bilməmiş, Azərbaycan

xalqının psixologiyasını anlamamış, əhalinin müxtəlif təbəqələri ilə əlaqələri zəifləmişlər. Onlar, görünür, bu işlərin bələ ağır faciəyə çevriləcəyini bilməmiş, Azərbaycan

Bütün bunlar qabaqcadan nəzərə alınmalı və vaxtında vacib, zəruri tədbirlər qəbul ediləydi. Ordu yeridilmiş, günahsız adamlar həlak olmuşlar. Yeri gəlməşkən deyin ki, ölənlər arasında hərbi qulluqçuların olması haqqında məlumatlar daxil olur. Sual olunur: ölkənin ali dövlət, partiya rəhbərliyinin səhv qərarı ucundan, olmayan qiyməti yatırmaq adı ilə Azərbaycana göndərilmiş rus gənclərinin günahı nədir?

Azərbaycana kənardan böyük ordu kontingenti yeridilmişdir. Respublikada neçə ordu birləşməsinin olduğu məna yaxşı bəllidir. Azərbaycanda kifayət qədər 4-cü ordu, Xəzər Hərbi Dəniz Donanması, desant qoşunlarının diviziyası, Hava Hücümündən Müdafiə Qoşunları, DIN-in daxil qoşun birləşmələri vardır. Oraya əlavə qoşun yeritmək nəyə lazım idi? Əgər bələ zərurət var idisə, orada yerləşən hərbi hissələrdən də istifadə etmək olardı. Bələ qarar qəbul edən Azərbaycan rəhbərliyi, hamıdan əvvəl isə bərk ayda Azərbaycanı qoyub qaçmış Vəzirov öz xalqı qarşısında məsuliyyət daşımalıdır.

Zənnimcə, ölkənin ali siyasi rəhbərliyinə vəziyyət barədə vaxtında kifayət qədər düzgün, daqiqə obyektiv informasiyalar çatdırılmamışdır. Rəhbərlik çaşqınlığa salındıqdan bələ qarar qəbul etmişdir.

Qırğın törəyənlərin hamısı layiqincə cəzalandırılmalıdır.

РЕЧЬ ГЕЙДАРА АЛИЕВА НА СОБРАНИИ В ПОСТОЯННОМ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВЕ АЗЕРБАЙДЖАНА В МОСКВЕ, ПОСВЯЩЕННОМ ТРАГЕДИИ 20 ЯНВАРЯ 1990 ГОДА

Дорогие соотечественники, дамы и господа!

Как вы знаете, я долгие годы работал на постах первого секретаря Коммунистической партии Азербайджана, первого заместителя Председателя Совета Министров СССР, был членом Политбюро ЦК КПСС.

Первое обширное интервью в связи с болезнью уже два года, как я на пенсии. С момента отъезда из Азербайджана в декабре 1982-го года сегодня впервые я вступаю на порог постоянного Представительства Азербайджана в Москве.

Я вчера узнал о происшедших событиях и, естественно, не мог остаться к ним равнодушным. Сюда я пришел в первую очередь потому, чтобы в Постпредстве, являющем собой кусочек Азербайджана в Москве, выразить всему азербайджанскому народу свои соболезнования по поводу трагедии, повлекшей за собой тяжелые потери. С другой стороны, я также хотел бы выразить свое отношение к этому событию. Я прошу Постоянного Представителя в Москве Сохраба Ибрагимова передать азербайджанскому народу мои слова, мою печаль и соболезнования. Я сожалею, что других возможностей в данный момент у меня нет.

Что касается события, происшедшего в Азербайджане, я считаю его несомненным с законом и демократией, противоречащим гуманизму и объявленному у нас в стране принципу построения правового государства. Есть несколько причин сложного положения, создавшегося в Азербайджане. Из-за ограниченности во времени я не хотел бы останавливаться на них подробно.

Уже два года между Азербайджаном и Арменией идет межнациональный конфликт. События в Нагорном Карабахе и вокруг него породили этот конфликт. Два года - достаточный срок для того, чтобы высшее партийное политическое руководство страны смогло бы выправить ситуацию, положить конец межнациональной розни и создать возможность всем людям независимо от их национальности свободно проживать в общем федеративном союзе СССР.

Я считаю, что за прошедшие два года в этом направлении на нужном уровне работа не велась. На первом этапе событий в Нагорном Карабахе, при высшем партийном руководстве страны необходимые меры, напряженность не достигла бы теперешнего уровня, стороны не понесли бы потерь, и в первую очередь, не создалась бы почва для вооруженного вмешательства в ночь с 19-го на 20-е января 1990 года, закончившегося гибелью многих людей.

Во всем этом виноват в первую очередь ныне бывший первый секретарь ЦК Азербайджанской Коммунистической партии Везиров. Во время пребывания на этом высшем посту он ничего не сделал для стабилизации положения в Азербайджане. Напротив, своими неправильными поступками, негодным стилем работы, ошибочными политическими маневрами он создал пропасть в отношениях с народом. А народ был разгневан. Вот почему в Баку и других городах и районах Азербайджана на месяцами длившихся митингах неоднократно выдвигались требования об отставке азербайджанского партийного руководства. Очевидно, речь шла об отставке Везирова. Почему же эта проблема не была решена до сегодняшнего дня? Только вчера, после ввода войск в город Баку, после убийств и погромов, Везиров попросту сбежал. Это большая ошибка. Но самой большой ошибкой, несомненно, являлось назначение непригодного к этой высокой должности человека на пост первого секретаря ЦК Азербайджанской Коммунистической партии. Но это поддела.

Теперь же я хочу остановиться на трагедии, произошедшей в ночь с 19-го на 20-е января и продолжающейся до сих пор. Я считаю, что было достаточно возможностей для того, чтобы направить положение в Азербайджане в нужное русло и уравниловить неустойчивость политической жизни. Жаль, что ни руководство Азербайджана, ни

высшее политическое руководство страны не пользовались эти возможности. Была возможность вовремя остановить попытки разрушения границ. Ведь люди уже три месяца как выдвинули свои требования по приграничной линии. Но никто не пожелал с ними встретиться, провести объяснительную работу и принять нужные меры.

Повторяю, для того, чтобы успокоить людей, возможности были не исчерпаны. Если бы еще два-три месяца назад был бы решен вопрос укрепления азербайджанского партийного руководства, положение бы не усугубилось и не было бы необходимости в вводе войск. Во всех случаях я считаю, что были самые благоприятные возможности для политического решения проблемы путем обсуждения ее с народом. Такого решения принято не было. И вот в ночь с 19-го на 20-е большой контингент войск советской армии и МВД СССР был введен в город Баку. Результат палко. Последствия этой трагедии всем нам известны.

Я считаю действия людей, принявших такое решение, политическим проступком. Да, сделана грубая политическая ошибка. Они просто не смогли оценить истинное положение дел в республике, не выжили в психологию азербайджанского народа,

ослабили связи с различными слоями населения. Они видно не задумывались, к какой тяжелой трагедии это может привести.

Все это заранее должно было быть обдумано и приняты необходимые срочные меры. Войска введены, погибли невинные люди. Кстати, поступают сообщения о гибели также и среди военнослужащих. Спрашивается: в чем вина молодых русских, посланных ошибочным решением высшего государственного и партийного руководства подавить в Азербайджане мятеж, которого не было?

В Азербайджан был введен большой воинский контингент. Мне хорошо известно, сколько в республике воинских соединений. В Азербайджане имеется достаточно войск — 4-я армия, Каспийская Военная Морская Флотилия, дивизия десантных войск, силы Противовоздушной обороны, внутренние войска МВД.

Была ли необходимость вводить дополнительные войска? Если была такая нужда, можно было бы использовать военные части, дислоцированные там. За такое решение перед своим народом должно нести ответственность азербайджанское руководство, и в первую очередь, Везиров, бросивший Азербайджан в тяжелую минуту и сбежавший.

Я думаю, высшее политическое руководство страны не получало правильной, точной и объективной информации о положении в республике. Введенное в заблуждение руководство приняло такое решение.

Винные в убийствах должны быть наказаны.

Heydar Aliyev's speech about the tragedy
of January 20, 1990 to the crowd gathered at the Permanent
Representation of Azerbaijan in Moscow,

Dear compatriots, ladies and gentlemen!

As you know, for many years I have worked as the First Secretary of the Communist Party of Azerbaijan, as the first deputy Chairman of the Soviet of Ministers of the USSR and was also a member of political bureau of the CPSU.

I had suffered a serious heart attack. Because of this sickness I retired two years ago. Today is the first time that I have been in the Permanent Representation of Azerbaijan in Moscow since I left Azerbaijan in December 1982.

Yesterday I heard about the tragedy and, naturally I could not remain indifferent to it. So I came here mainly to express my condolences to the whole Azeri people on a tragedy that has caused many losses. On other hand I would also like to express my attitude towards this event. I ask the Permanent Representative in Moscow Sohrab Ibrahimov to convey my words, my grief and condolences to the Azeri people. I regret that I don't have any other means to do this at the present moment.

Regarding the event that took place in Azerbaijan, I find it incompatible with law and democracy. It contradicts humanity and the principle of building a lawful state, which had been announced in our country. There are several reasons for the intricate situation which has been created in Azerbaijan. But because of limited time I have I won't dwell on them.

An inter-ethnic conflict has been going on between Azerbaijan and Armenia for two years already. Events in Nagorniy-Karabakh and around it have created this conflict. Two years is easily enough time to let the highest placed political leaders in the party to straighten out the situation, to stop the inter-ethnic fighting and to create an opportunity for all people regardless of their ethnic nationality to live free in the common federate union of the USSR.

I consider that there has been no work done on this at the necessary level for the last two years. If the highest placed members of the party leadership in the country had taken the necessary measures when events first began to unfold in Nagorniy Karabakh, the tension would not have reached its current level, the two sides would not be suffering losses, and, in the first instance there would have been no excuse for the military interference which took place on the night between the 19-th and 20-th January 1990, which caused the deaths of so many people. The former first secretary of the Central Committee of the Azerbaijan Communist Party Vezirov is responsible for all these things in the first instance. While he held this high position he did nothing to stabilize the situation in Azerbaijan. Due to his incorrect actions, unsuitable style of work and erroneous political manoeuvres, he created a precipice in his relations with the people. And the people have become incensed. That's why the claims for the immediate resignation of Azerbaijan's Party Leadership were continuously heard at the meetings and demonstrations in Baku and other cities in Azerbaijan. It was obvious that the people should demand the Vezirov's resignation. Why was this problem not solved until today? Only yesterday, after the entry of the army into Baku and after murders and massacres Vezirov simply ran away. This is a big mistake. But the biggest mistake, of course was to nominate a person who was so unsuitable for the great responsibility of the post of first secretary of CC of Azerbaijan Communist party. But this is not the worst.

I would now like to dwell on the tragedy that occurred on the night between 19th and 20th of January and is continuing now. I think that there were plenty of opportunities to manage the situation in Azerbaijan at a normal pace and to neutralize the political instability. It's a great pity that neither the leaders of Azerbaijan nor the political leadership of the country used these opportunities. There was a chance to stop the attempts to crush the borders. People have forwarded their claims on the border line there months before already. But nobody wanted to meet them, to do the necessary work explaining and to take the necessary measures.

I repeat again that the opportunities to calm the people had not been exhausted. If the problem of strengthening the Azerbaijan party leadership had been resolved two or three months earlier, the situation would not have been aggravated and there would have been no need to use the army. In any event, I think, there were the most favorable opportunities of finding a political way of solving the problem, by discussing it with the people. But no such

decision was made. And so, a large contingent of the Soviet Army and Ministry of Internal Affairs were sent into Baku. Everybody knows the results of this action. The consequences of this tragedy are known to all of us.

I consider the actions of the people who made this decision a political error. Yes, a grave political error was made by them. They were just unable to evaluate the real situation in the Republic, they did not investigate thoroughly the attitudes of the Azeri people and reduced their links with different sections of the people. It appears that they were not even aware of the size of the tragedy that might be caused.

Everything should have been considered and there was a need for urgent measures. The army was brought in, killing innocent people. Incidentally there is also news of deaths among the soldiers as well. This raises the question: what was the fault of the young Russians who were mistakenly sent by the highest political leadership to put down a rising, which did not exist?

A big Army contingent was brought into Azerbaijan. I know very well how many Army units are in the Republic. There are enough forces – the 4th army, the Caspian Military Marine Fleet, the division of landing forces, the Air Defense forces and the internal troops of the MIA. Was there any need to bring in additional troops? If such a need existed, it was quite possible to use the armed forces already located there. The Leadership of Azerbaijan and in the first instance Vezirov who left Azerbaijan during this difficult period and ran away, must be responsible for this decision. I think that the highest political leadership of the country did not receive correct, exact and objective information about the situation in the republic. It was a deluded leadership that made such a decision. Those who are guilty for the carnage must be punished as they deserve.

Bakı. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinə
GSSR Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti, akademiyanın çoxmilli kollektivi və
Gürcüstanın bütün elmi ictimaiyyəti Bakıda çoxsaylı qurbanlara səbəb olmuş faciəli hadisələrlə
əlaqədar dərin hüznə başsağlığı verirlər. Biz insanın ən adi hüquqlarının kobudcasına
pozulmasını qəzəblə pisləyirik, əminlik ki, baş vermiş hadisə xalqın nəcib ruhunu, matənətini
sarsıda bilməyəcək və o, bizim də öz faciəmiz kimi qəbul etdiyimiz bu müsibətə dözmək üçün
özündə qüvvə tapacaqdır.
Gürcüstan SSR Elmlər Akademiyası

Bakı. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinə
Litva Elmlər Akademiyasının işçiləri Bakıda və respublikanın digər rayonlarında baş verən
hadisələri böyük təlaş və həyəcanla izləyirlər. Faciəli hadisələrlə əlaqədar sizin dərdinize şərik
olur və sizinlə birgə kədərləndiyimizi bildirik. Zorakılıq təcibiqlə pisləməklə bərabər ümidvarıq
ki, alimləriniz bu mürəkkəb vəziyyətdə müdriklilik və təmkinlik nümayiş edəcəklər.
Litva Elmlər Akademiyasının Prezidenti
Yuras Pojela

Bakı. Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinə
Estoniya Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti Azərbaycanda fəvqəladə vəziyyət və hərbi
qüvvə təcibiqlə nəticəsində baş vermiş faciəli hadisələrlə əlaqədar dərdindən müəssir olduğunu
bildirir. Öziz həmkarlar, Azərbaycan alimləri, insan tələfatı və Siza üz vermiş müsibətlə bağlı
dərin hüznə başsağlığımızı qəbul edin.
Estoniya Elmlər Akademiyasının Prezidenti
A.Keerna

Bakı. Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinə
Bakı şəhərində yersiz olaraq qoşun yeridilməsini pisləyir, hesab edirik ki, böhranlı vəziyyəti
dünya birliyinin gözündə Sovet İttifaqının nüfuzunu artırmayacaq yeni çoxsaylı və mənasız
qurbanlar olmadan yoluna qoymaq üçün ölkə rəhbərliyinin kifayət qədər vaxtı və vasitələri var
idi.
SSRİ EA Leningrad şöbəsinin aspirantları və təcrübəçiləri: S Həsənov, N Paxomova,
İ. Marçenko və b. Cəmi 17 imza.

Bakı. Anara, Bəxtiyar Vahabzadəyə, Fikrət Qocaya
Qardaşlar, bu çətin günlərdə biz sizinləyik. Əmin olun, xalqların birliyi və qardaşlığı günü
gələcək. Qəlbizin mərdlik, mətənət, mərhəmət, şəfqət duyğuları ilə dolub daşsın; şərafət, vicdan,
inam-ətimad həmişə sizə xas hisslər olmuşdur.
Dağlıq Altaydakı həmkarlar adından
şair Poley Samik

Bakı, Xaqani, 25, Azərbaycan Yli
Bakıya qoşun yeridilməsi xalq üçün dəhşətli yeni il "hədiyyəsi"dir. Sizin üçün və xalqınız
üçün bu ağır günlərdə mən qəlbimlə-canımla sizinləyəm. Azərbaycan şairlərinin, sənətkarlarının,
qızlarının, oğullarının, analarının qəminə və kədərinə şərik oluram. Lakin mən inanıram ki,
Azərbaycan xalqlarının müqəddəs arzu və diləkləri çin olacaqdır.
Həmişə sizin
Rəsul Hemzətov

"Nyu-York Tayms" (ABŞ)
"... prezident Mixail Qorbaçov cənubda yerləşən Azərbaycan respublikasında qayda
yaratmaq üçün qoşun göndərməklə ələ bir uzunmüddətli müdaxiləyə qoşulmuşdur ki,
tərəfdarlarının artıq indən ehtiyat eddikləri kimi bu, onun üçün daxili Əfqanıstan ola bilər".
22 yanvar 1990-cı il

"İomiyuri" (Tokio)

"...Azərbaycan SSR Ali Soveti iki gün ərzində bütün qoşunların Bakıdan çıxarılmasını tələb edən sərə qətnəmə - əslində Moskvanın ünvanına "ulitmatum" olan belə bir sənəd qəbul etdikdən sonra Azərbaycandakı hadisələr M.S. Qorbaçovun rəhbərliyinin bu Zaqafqaziya respublikası ilə cəbhələşməsi həddinə çatmışdır"
23 yanvar 1990-cı il

Bakı, Xaqani, 25 Azərbaycan Yı

Ümidvaram ki, belə qışın dalınca hökmən bahar gələcək - yeniləşmə baharı. Və mən yenidən işıqlı və şən Azərbaycana gələcəyəm. Bu, Azərbaycanın tarixində, Sovet İttifaqının tarixində dönüş mərhələsidir. Əminəm ki, Azərbaycan xalqının tarixinə yeni fəsil başlanacaq və o heç bir zaman qurtarmamalıdır!

Oljas Süleymanov
Qazaxıstan Yİ İH-nin 1 katibi

Bakı həmişə müxtəlif xalqların nümayəndələrinin dinc və məhrəban yaşayıb işlədikləri, birgə sevinib kədərəndikləri şəhər olmuşdur. Onilliklər ərzində onların münasibətlərini heç nə korlamamışdı. Bəs nə üçün şəhərin gözəl Dağüstü parkı iki günün içində yüzlərlə təzə məzarlı şəhidlər və qurbanlar qəbristanlığı-xiyabanına çevrildi? Nə üçün? Bu iztirablı suallara kim cavab verəcək? Analar oğullarını, uşaqlara atalarını, arvadlara ərlərini, qardaşlara bacılarını, bacılara qardaşlarını kim qaytaracaq? Kim?

Anar
Azərbaycan Yİ İH-nin 1 katibi

Bakı, "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetinə

Sonsuz kədərinizə ürəkdən şərik oluruq. Günahsız həlak olanlara yas tutur, ağlayırıq. Onların ruhları naminə, xalqlarımızın nicatı üçün, bütün Qafqazın nicatı üçün, bütün dünyanın nicatı üçün, alicənablıq, şəfqət və səmimiyyət naiminə dualar edirik.

Oy mü səlmanların və xristianların dua-sənəsi Xalqın dərgahına yetişsin.

Pravoslav gürcülər:

M Tabuqaşvili, M Cikiya, Z.Kalandarişvili və b.

Bakı, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqına

Ordu Azərbaycana adam öldürməyə yox, qayda yaratmağa gəlmişdi. Onun qardaş respublikadakı hərəkəti bizi qəzəbləndirmişdir. Ondan da narazılığımızı bildiririk ki, mərkəzi mətbuat Azərbaycandakı vəziyyəti qeyri-obyektiv işıqlandırır və qiymətləndirir. Belə ki, tez-tez erməni qaçqınlarından danışılır, lakin minlərlə azərbaycanlı qaçqın haqqında bir kəlmə də deyilmir. Özbəşənəliyə dərhal son qoyulmasını və cinayətkarların məsuliyyəyə cəlb olunmasını tələb edirik.

Özbəkistan yazıçıları: T.Malik, M.Aqzamov, S.Barnoyev, M.Əhmədov, Aqzam, N.Rəşidova, M.Mahmudov, Q.Normatova, A.Suyun, M.Ismoil

Bakı, Xaqani,25, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqına

Fransada yaşayan beş min azərbaycanlı Azərbaycan xalqının azadlıq uğrunda mübarizəsi ilə həmrəyliyini bildirərək, haqq işinin təntənəsi üçün mümkün olan hər şeyi edəcəkdir. Azərbaycan xalqının düşmənləri bu azadlıq hərəkətini dini zəmində çıxışlar kimi təqdim etməyə çalışırlar. Bu təhrih olunmuş təsəvvürlər Qərb ölkələrinin Azərbaycan xalqına etimadını ciddi surətdə sarsıda bilər. Biz sizin demokratiya və azadlıq uğrunda mübarizənizə ürəkdən uğurlar diləyirik.

Paris. Azərbaycana Yardım Komitəsi

Bakı, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqına

Azərbaycanlı qardaşlar, günahsız insanların faciəli surətdə həlak olmaları münasibətlə kədərinizə şərik oluruq. Biz sizin, xalqlar əleyhinə qırğın müharibəsini dərhal dayandırmayı tələb edən haqq səsinizə qoşuluruq.

Nevada-Semipalatinsk hərəkəti adından: Murad Auezov, Satımcın Sanbayev, Rüstəm Sañajın.

Alma-Ata

1990-cı il fevralın 9-dək 170 nəfər (o cümlədən rus - 6 nəfər, yəhudi, tatar, ləzgi - 7 nəfər) həlak olmuşdur. Öldürülənlər arasında 6 qadın, 9 uşaq və yenidoğulmuş vardır. 370 nəfər yaralanmışdır. 321 nəfər itkin düşmüşdür.

Faciəli hadisələr zamanı yaralıların yanına tələsən həkimlər həlak olmuş, "Təcili yardım" maşınları atəşə tutulmuşdur. Uşaq xəstəxanası, yaşayış evləri gülləbaranə məruz qalmışdır...

Azərbaycan SSR Səhiyyə Nazirliyi

Baku. President of the Academy of Sciences of Azerbaijan SSR

The President of the Academy of Sciences, the many thousands of staff in the Academy of Sciences of the Georgian SSR and the whole scientific community of Georgia express their deep condolence with the tragic events in Baku, that led to numerous victims. We angrily condemn the crude violation of elementary human rights, certain that this tragedy will not smash the noble spirit and determination of the people, and that you will be able to survive this misfortune, which is regarded by us as if it were our own tragedy.

Academy of Sciences of the Georgian Republic.

Baku. Presidium of the Academy of Sciences of Azerbaijan SSR

The staff of the Lithuanian Academy of Sciences is anxiously keeping up with all the events going on in Baku and other regions of the Republic. We share the pain and express our condolences for the tragic consequences. We condemn the use of violence, relying on the superior wisdom and endurance of our scientists to triumph in this difficult situation.

President of the Lithuanian Academy of Sciences Yuras Pozhela.

Baku. Presidium of the Academy of Sciences of Azerbaijan SSR

The presidium of the Estonian Academy of Sciences expresses its deep regret for the tragic events in Azerbaijan, that led to the announcement of a state of emergency and the use of armed force. Dear colleagues, Azeri scientists, please accept our deep condolences in connection with the human victims and the grief which has befallen you.

President of Estonian Academy of Sciences A. Keerna

Baku. Presidium of the Academy of Sciences of Azerbaijan SSR

We condemn the untimely entry of the armed forces into Baku, we consider that the government of the country has had sufficient time and means to diffuse this critical situation without creating numerous innocent victims. This does not strengthen the authority of the Soviet Union before the world community.

Post-graduate students and probationers of the Leningrad branch of the AS of the USSR: Hasanov S., Pakhomova N., Marchenko I... 17 signatures.

Baku, to Anar, Bahiyar Vahabzade, Fikrat Goja

Brothers, we are with you in these hard days. Believe me, the day of unity and the brotherhood of people will come. Be full of courage, patience, compassion and mercy, which were always one of your greatest characteristics. On behalf of Altay colleagues - poet Poley Samik.

Baku, Khagani - 25, Union of Writers of Azerbaijan

Sending the army into the city is not the best New-Year present for the people. In these days which are so difficult for you the people, I'm with you from the bottom of my heart, I deeply share the mourning and grief of the poets, artists, daughters, sons and mothers of Azerbaijan. But I believe that the deep wishes and aspirations of the Azeri people will be realized.

Sincerely yours - Rasul Gamzatov.

"New York Times" (USA)

"By sending in an army for the establishment of order in the Azerbaijan Republic situated in the South, Mikhail Gorbachev started a long-term occupation, which, as his adherents are afraid already, could become an internal Afghanistan for him".

22nd January 1990.

"Iomiuri" (Tokyo)

"After issuing a rigid resolution demanding the withdrawal in two days of all armed forces from Baku by The Supreme Soviet of the Azerbaijan Republic, that actually was an "ultimatum" to Moscow, - the situation in Azerbaijan changed into a confrontation between M.S.Gorbachev's government and this Trans - Caucasian Republic".

23rd January 1990.

Baku, Khagani - 25, Union of Writers of Azerbaijan

I hope that after such a winter that the spring will surely come - the spring of renovation. And I will come to Azerbaijan again, to a happy and stable Azerbaijan. This is a landmark in the history of Azerbaijan and the history of the Soviet Union. I hope that a new chapter in the history of the Azeri people will begin and it is a chapter that must never end!

Olzhas Suleymenov, The first secretary of the board of the Union of Writers of Kazakhstan.

Baku always was a city, in which the representatives of different ethnic nations harmoniously lived, worked, rejoiced and mourned. Nothing had darkened their relations. Why then has the most beautiful Nagorniy park been turned into a graveyard-alley for martyrs and victims, with hundreds of fresh graves created in just in two days? Why? Who will answer these mournful questions? Who will return sons to their mothers, fathers to children, husbands to wives, brothers to sisters? Who?

Anar, The first secretary of the board of the Union of Writers of Azerbaijan.

Baku, "Adabiyat ve Injesenet"

We share from the bottom of our heart your endless grief. We shed tears for the innocent victims. We pray for the salvation of their souls, the salvation of the whole Caucasus, the salvation of the whole world and the salvation of magnanimity, mercy and sincerity.

Let the prayers of Muslims and Christians alike ascend to The Lord.

Orthodox Georgians: M.Tabukashvili, M.Gikiya, Z.Kalandarishvili and others.

Baku, The Union of Writers of Azerbaijan

The army entered Azerbaijan to establish order, but not to kill. We are exasperated by its activities in the fraternal republic. We also express our dissatisfaction with a fact that the central press do not objectively highlight and evaluate the situation in Azerbaijan. For example they often talk about Armenian refugees, but they are silent about thousands of Azeri refugees. We demand that this arbitrariness be stopped immediately and that the offenders be punished.

Usbekistan writers: T.Malik, M.Agzamov, S.Barniyev, M.Akhmedov, Agzam, N.Rashidova, M.Makhmudov, G.Normalova, A.Suyun, M.Ismoil.

Baku, Khagani - 25, Union of writers of Azerbaijan

Five thousand Azeris, living in France, express our solidarity with the struggle of the Azeri people for freedom, we will do everything possible for the triumph of their just cause. The enemies of the Azeri people try to present this liberation movement as a movement based on religion. This perverted conception could seriously sap the confidence of Western countries towards the Azeri people. From our heart we wish you success in your struggle for democracy and freedom.

Paris. Committee of assistance to Azerbaijan.

Baku, The Union of Writers of Azerbaijan
 Azeri brothers, we share your grief upon the tragic death of innocent people. We join with you in one voice in demanding that this destructive war against the people immediately cease.
 On behalf of the Nevada-Semipalatinsk movement: Murad Auezov, Satimjan Sanbayev, Rustam Janguzhin, Alma-Ata.

170 people died on February 9, 1990, including 6 Russians, 7 Jews, Tatars, and Lezgins. 6 women, 9 children and teenagers were among the victims. 370 people were wounded. 321 people are missing. During the tragic events doctors, who were hurrying to the wounded were killed, ambulances were fired on. The children's hospital and dwelling houses were also fired at.

Ministry of Health of Azerbaijan SSR.

Баку, Президиум Академии Наук Азербайджанской ССР.
 Президиум Академии наук, многотысячный коллектив АН ГССР и вся научная общественность Грузии выражают глубокое соболезнование по поводу трагических событий в Баку, повлекших за собой многочисленные жертвы. Мы гневно осуждаем грубое попрание элементарных прав человека, уверены, что произошедшее не сломит благородный дух, стойкость народа и он найдет в себе силы пережить это несчастье, которое мы воспринимаем и как нашу трагедию.
 Академия Наук Грузинской ССР.

Баку, Президиум Академии Наук Азербайджанской ССР.
 Работники Литовской Академии наук с большой озабоченностью следят за событиями в Баку и других районах республики. Мы разделяем боль и выражаем сострадание по поводу трагических последствий. Осуждая применение насилия, надеемся на мудрость и выдержку ваших ученых в этой сложной ситуации.
 Президент Литовской Академии наук
 Юрас Пожела.

Баку, Президиум Академии Наук Азербайджанской ССР.
 Президиум Академии наук Эстонии выражает глубокое сожаление по поводу трагических событий в Азербайджане, повлекших за собой введение чрезвычайного положения и применение военной силы. Примите, дорогие коллеги, ученые Азербайджана, наши глубокие соболезнования в связи с человеческими жертвами и горем, которое постигло вас.
 Президент Академии наук Эстонии А. Кеерна.

Баку, Президиум Академии Наук Азербайджанской ССР.
 Осуждаем несвоевременный ввод войск в г.Баку, считаем, что у руководства страны было достаточно времени и средств, чтобы разрешить кризисную ситуацию без новых многочисленных и бессмысленных жертв, которые не укрепят авторитет Советского Союза в глазах мирового сообщества.
 Аспиранты и стажеры Ленинградского отделения АН СССР:
 Гасанов С., Панахова Н., Марченко И., и др. Всего 17 подписей.

Баку, Анару, Бахтияру Вагабзаде, Фикрет Годже
 Братья, в эти трудные дни мы рядом с вами. Верьте, придет день единения и братства народов. Присполнитесь мужества, терпения, сострадания, милосердия; честь, совесть, вера всегда были присуще вам.
 От имени горноалтайских коллег- поэт Полей Самык.

Баку, Хагани - 25, СП Азербайджана

Введение войск в Баку - это не самый лучший новогодний "подарок" для народа. В эти тяжелые дни для вас и вашего народа я всем сердцем с вами, глубоко разделяю печаль и горе поэтов, художников, дочерей, сыновей, матерей Азербайджана. Но я верю, что заветная мечта и чаяния народов Азербайджана сбудутся.

Всегда ваш - Расул Гамзатов.

"Нью-Йорк таймс" (США)

"... Направив войска для установления порядка в расположенную на юге республику Азербайджан, президент Михаил Горбачев ввязался в длительную оккупацию, которая, как уже сейчас опасаются его сторонники, может стать для него внутренним Афганистаном".

22 января 1990 года.

"Иомиури" (Токио)

"... После принятия Верховным Советом Азербайджанской ССР жесткой резолюции, требующей вывода в течении двух дней всех войск из Баку, фактически являющейся "ультиматумом" в адрес Москвы, события в Азербайджане переросли в конфронтацию руководства М.С. Горбачева с этой закавказской республикой".

23 января 1990 года.

Баку, Хагани-25, СП Азербайджана

Я надеюсь, что после такой зимы обязательно наступит весна - весна обновления. И я опять приеду в Азербайджан, светлый и радостный. Это века в истории Азербайджана, истории Советского Союза. Я надеюсь, что начнется новая глава в истории народа Азербайджана, которая никогда не должна кончатся!

Олжас Сулейменов,
1-й секретарь правления СП Казахстана.

Баку всегда был городом, в котором мирно и дружно жили, работали, радовались и горевали представители разных народов. В течении десятилетий ничто не омрачало их отношения. Почему же красивый Нагорный парк города в течении двух дней превратился в кладбище - Аллею мучеников и жертв, с сотней свежих могил? Почему? Кто ответит на эти горестные вопросы? Кто вернет матерям их сыновей, детям - отцов, женам - мужей, братьям - сестер, сестрам - братьев? Кто?

Анар,
1 секретарь Правления СП Азербайджана.

Баку, газета "Адабият и индженет"

Всем сердцем разделяем вашу бесконечную скорбь. Льем слезы по невинно погибшим. Молимся за спасение их душ, за спасение наших народов, за спасение всего Кавказа, за спасение всего мира, за спасение великодушия, милосердия и искренности.

Путь молитва мусульман и христиан вознесется к Всевышнему.

Православные грузины:

М. Табукашвили, М. Джикия, З. Каландаришвили и др.

Баку, Союз писателей Азербайджана

Армия вошла в Азербайджан наводить порядок, а не убивать. Мы возмущены ее действием в братской республике. Выражаем недовольство и тем, что центральная пресса необъективно освещает и оценивает обстановку в Азербайджане. Например, часто говорится о беженцах - армянах, однако умалчивается о тысячах беженцев - азербайджанцев. Требуем немедленно прекратить произвол и привлечь к ответственности преступников.

Писатели Узбекистана: Т. Малик, М. Агмазов, С. Барноев, М. Ахмедов, Агзам, Н. Рашидова, М. Махмудов, Г. Норматов, А. Суюн, М. Исmoil.

Баку, Хагани-25, Союз писателей Азербайджана

Пять тысяч азербайджанцев, живущих во Франции, выражая солидарность с борьбой азербайджанского народа за свободу, сделают все возможное для торжества правого дела. Враги азербайджанского народа стремятся представить это освободительное движение, как выступления на религиозной почве. Эти искаженные представления могут серьезно подорвать доверие западных стран к азербайджанскому народу. Мы от души желаем успеха вашей борьбе за демократию и свободу.

Париж, Комитет помощи Азербайджану.

Баку, Союз писателей Азербайджана

Азербайджанские братья, разделяем ваше горе по поводу трагической гибели невинных людей. Мы присоединяемся к вашему голосу, требующему немедленно приостановить истребительную войну против народов.

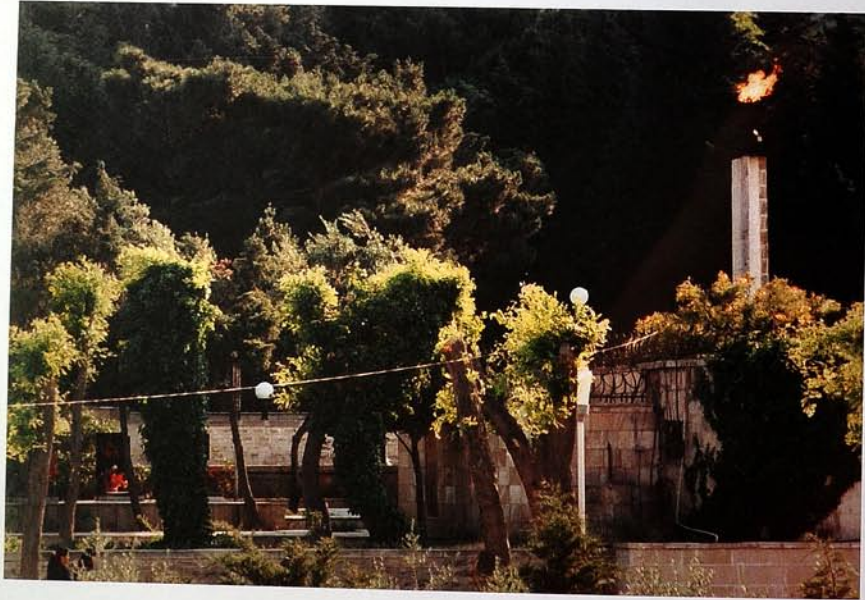
От имени движения Невада-Семипалатинск: Мурад Аузов, Сатимджан Санбаев, Рустам Джангужин, Алма-Ата.

На 9 февраля 1990 года погибло 170 человек, в том числе русских - 6, евреев, татар, лезгин - 7. Среди погибших 6 женщин, 9 детей и подростков. Ранено - 370 человек. Пропал без вести - 321 человек.

Во время трагических событий погибли врачи, которые спешили к раненым, были обстреляны машины "Скорой помощи". Обстрелам подверглись детская больница, жилые дома...

Минздрав Азербайджанской ССР

1998-ci il aprelin 18-də Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Şəhidlər Xiyabanında ucaldılacaq Xatirə abidəsi kompleksinin yeri ilə tanış olmuş və zəruri tapşırıqlar vermişdir.

Burada böyük bir mərasim keçirmək üçün meydan olmalıdır. İndi əsas odur ki, meydan düzəldilsin. Siz mənə bu barədə hesabat verməlisiniz. Burada bir yaxşı meydan olmalıdır, təkcə 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsini yox, Azərbaycan torpaqlarının, Azərbaycan müstəqilliyinin qorunması uğrunda həlak olmuş bütün şəhidlərin xatirəsini əks etdirən abidə olmalıdır. Qoy bura bizim əhalimiz üçün və eyni zamanda Azərbaycanı ziyarət edənlər üçün əsas müqəddəs yer olsun. Necə ki, dünyanın bir çox ölkələrinin paytaxtlarında belə bir abidə vardır. Çünki bu xiyabanda uyuyanlar həm 20 Yanvar faciəsi zamanı, həm də Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü nəticəsində, müharibə aparılan zaman şəhid olanlardır. Ona görə də bura görək müqəddəs bir yer elan edilsin.

Bu barədə layihə əzəmətli və sadə olmalıdır. Bilirsiniz, keçən illərdən mənim xatirimdədir, bizim memarlarımız, heykəltəraşlarımız çoxlu müxtəlif fiqurlar yaradıblar, bir az qarmaqarışq düzəldiblər. Amma biz dünyanın çox ölkəsini görmüşük, gördük- adətən belə yerlər sadə olur. Bu, çox əhəmiyyətlidir. Burada görək qəbirləri ziyarət edərək, gəlib məşəlin qarşısında əklil qoyub, fəxri qarovulun önündən keçməklə mərasim keçirmək mümkün olsun. Bu, elə çətin bir şey deyildir. Siz 10 gün müddətində bunun planını mənə təqdim edə bilərsiniz. Çünki istərdim ki, bu, uzanmasın. Neçə ildir bu məsələ uzanır. Hesab edirəm ki, payıza qədər bunu etmək olar. Yəni də deyirəm, bu abidə Azərbaycanın torpaqlarının, müstəqilliyinin müdafiəsi uğrunda şəhid olmuş insanların xatirəsinə həsr edilməlidir.

Bakının dağüstü hissəsindəki "Çəmbərkənd qəbristanlığı"
Foto, 1920-ci il
"Чемберкендское кладбище" в нагорной части Баку.
Фото, 1920–200.
Chemberkend graveyard in the Hilly part of Baku.
Foto of 1920.

Bakının Dağüstü parkından şəhərin panoramı
Foto, 1934-cü il
Панорама Баку с Нагорного парка.
Фото, 1934–200.
Panoramic view of Baku from the Nagorniy Park.
Foto of 1934.

Bakının Dağüstü parkından şəhərin panoramı
Foto, 1956-ci il
Панорама Баку с Нагорного парка.
Фото, 1956–200.
Panoramic view of Baku from the Nagorniy Park.
Foto of 1956.

**On 18-th of April 1998 the President of Azerbaijan
Heydar Aliyev came to see the site for the construction of the Memorial
in the Alley of Martyrs and gave all the necessary instructions.**

Here is a good area, we must create a monument for not only the Martyrs of January 20, but also for all the Martyrs who died in battles, defending Azeri lands and the sovereignty of Azerbaijan. Here there must be a torch, a fire. Let this place become the most important sacred place for our people and for those who come to visit Azerbaijan. There are similar monuments in many countries around the world. This place must be sacred because those who became Martyrs in the tragedy of January 20 and during Armenia's aggression against Azerbaijan during the war, are buried here. Before it also was a graveyard. That's why this place should be declared a sacred place.

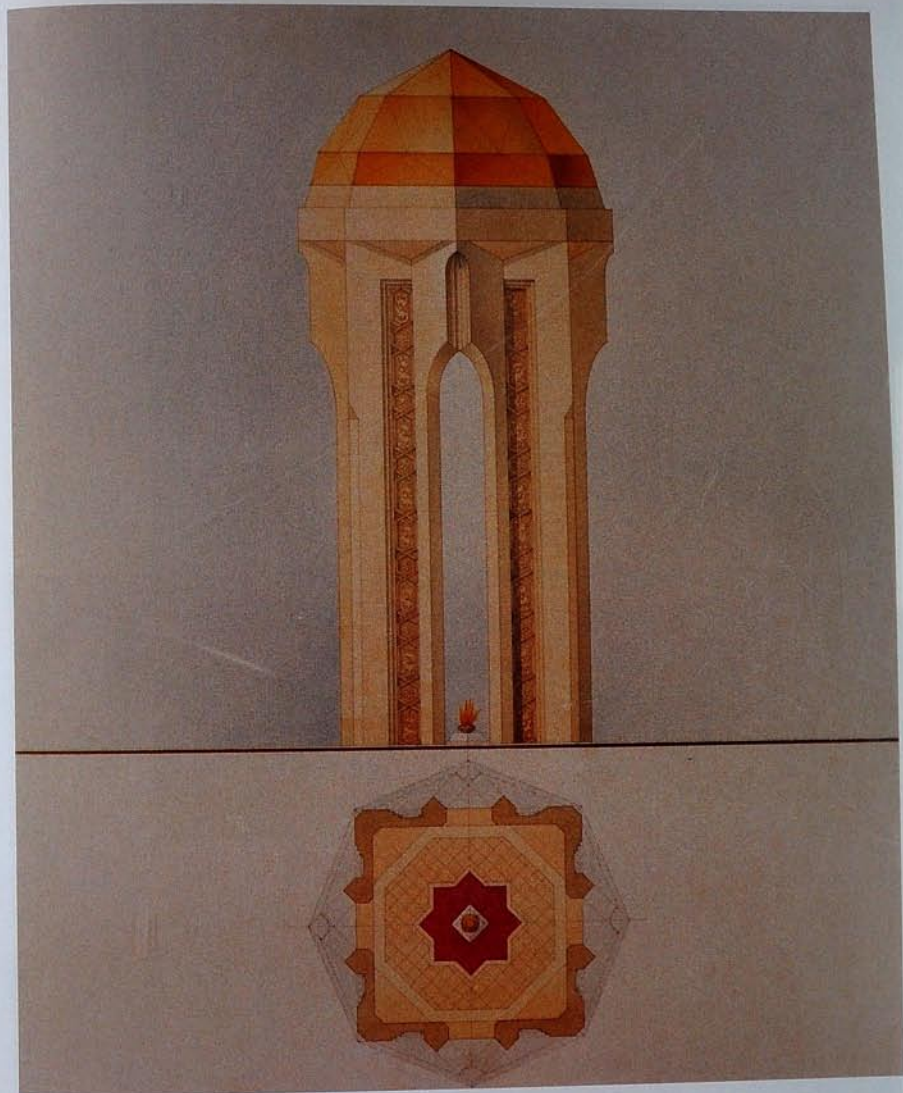
The project must be majestic and simple. I remember in the past that our architects and sculptors used to create very complex statues. But we have visited many countries of the world and seen that usually these kinds of places are designed very simply. That is very important. It's important to make it possible to walk around the graves, put flowers before the fire, walk around the Guard of Honour and to make a ceremony. This task is not very complex. You can present me the plan in 10 days. I would not like it to be delayed. This issue has been delayed for many years already. I consider that it's possible to do everything until Autumn. I say again – this monument must be devoted to the memory of those who became martyrs while defending Azerbaijan and its sovereignty.

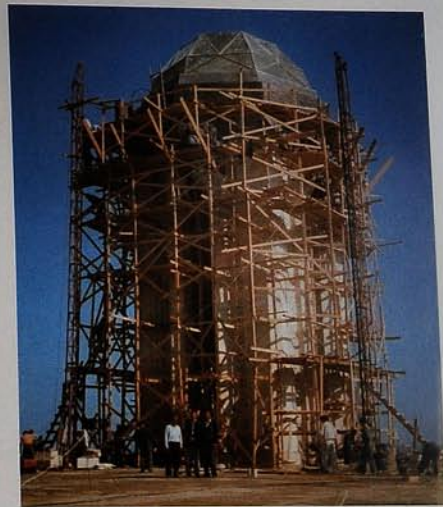
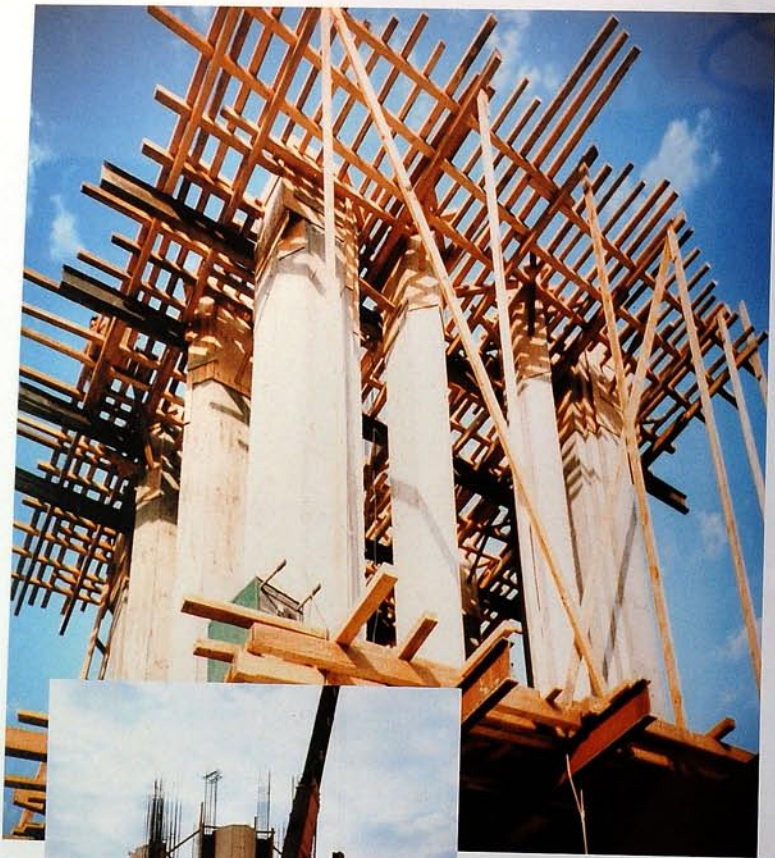

**18 апреля 1998 года Президент Азербайджана
Гейдар Алиев ознакомился с местом возведения Мемориального
комплекса в Шехидляр Хиябаны и дал необходимые указания.**

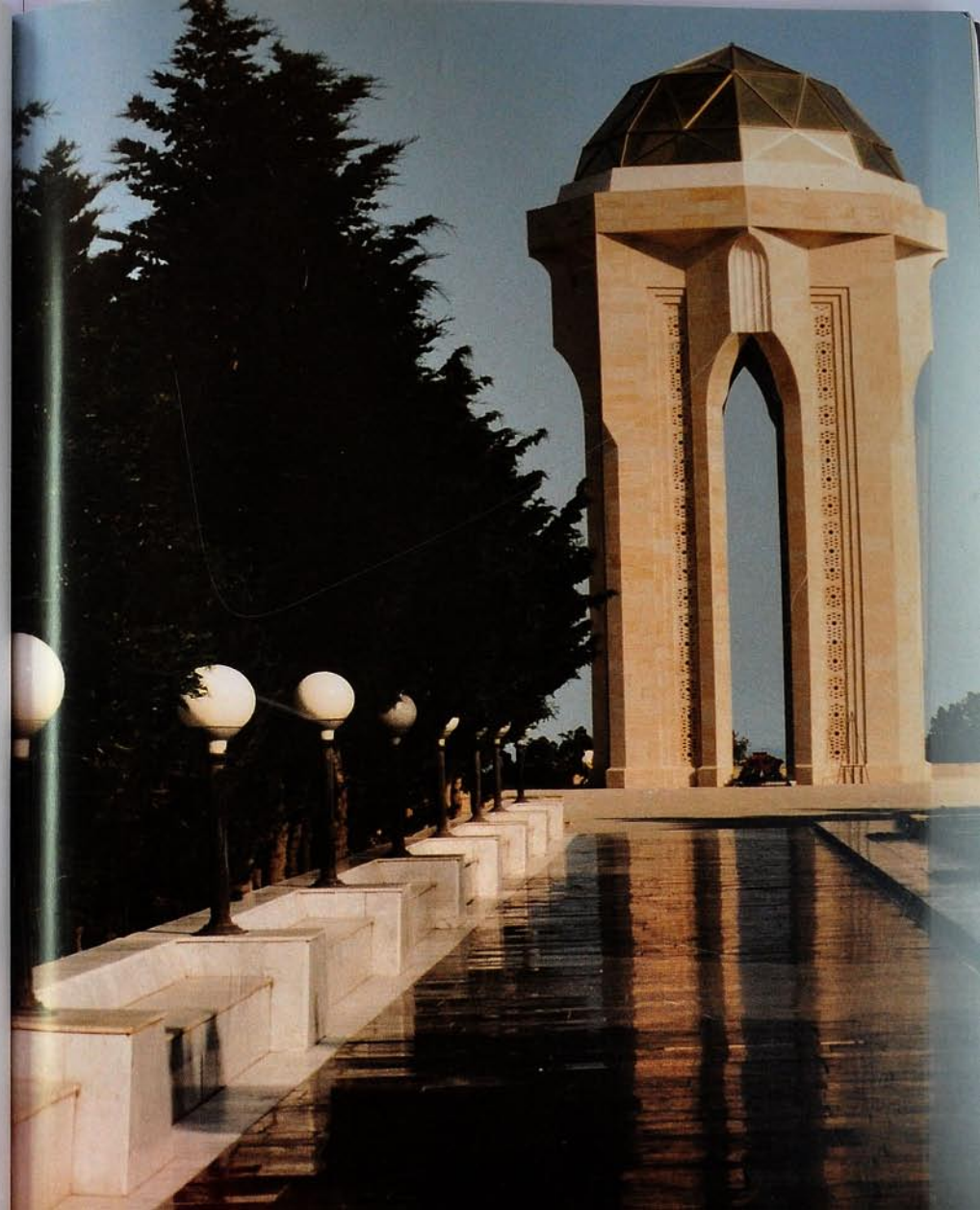
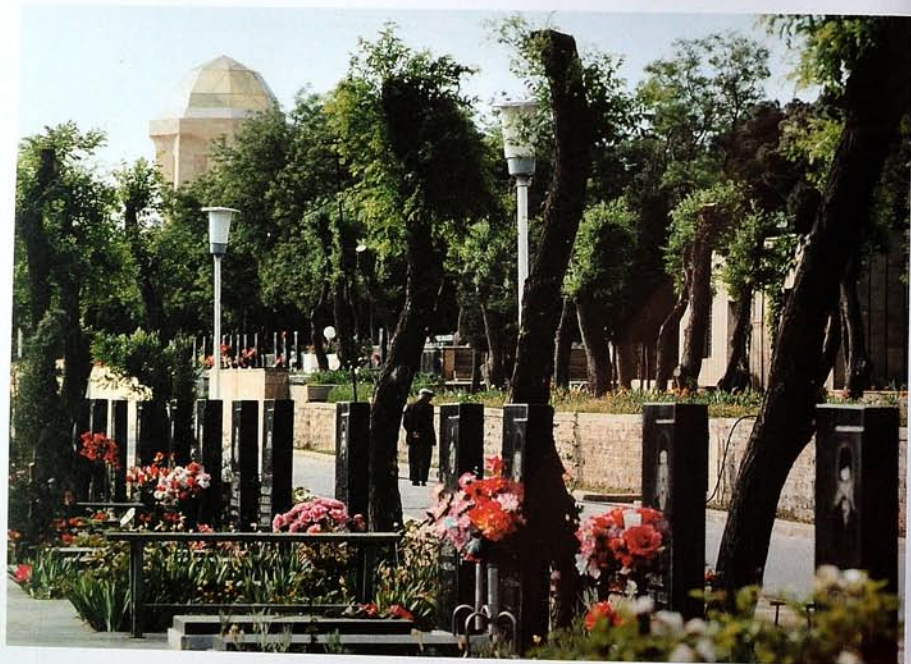
Здесь должна быть хорошая площадь, должен быть сооружен памятник не только шехидам 20 Января, но и всем шехидам, погибшим в боях, защищая азербайджанские земли, суверенитет Азербайджана. Здесь должен гореть факел, огонь. Пусть это место станет главным священным местом для нашего населения и для тех, кто посещает Азербайджан. Во многих странах мира есть памятники. Потому что покоящиеся здесь – те, кто стал шехидами и в результате трагедии 20 Января, и в результате армянской агрессии против Азербайджана, во время войны. Здесь и в прошлом было кладбище. Поэтому это место следует объявить священным.

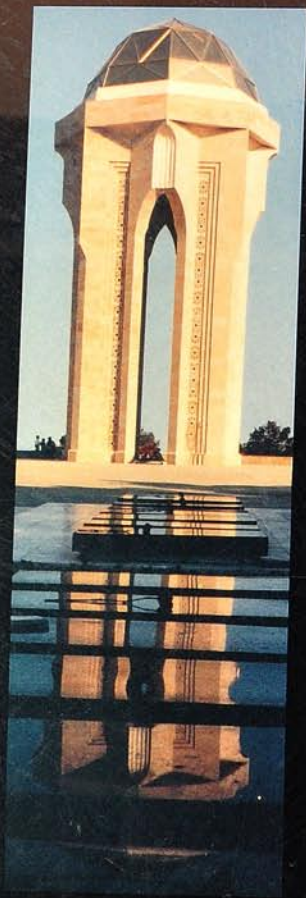
Проект должен быть величественным и простым. Я помню, как прошлые годы наши архитекторы, скульпторы создавали множество различных фигур, несколько запутанно. Но мы посетили многие страны мира, видели – обычно такие места оформляются просто. Это очень важно. Надо, чтобы было возможно, обойдя могилы, возложить венки у огня, обойти Почетный караул, провести церемонию. Это несложно. В течении 10 дней вы сможете представить план. Хотелось бы, чтобы это не затянулось. Многие годы этот вопрос тянется. Считаю, что до осени все можно сделать. Еще раз говорю, – этот памятник должен быть посвящен памяти людей, ставших шехидами, защищая земли Азербайджана, его суверенитет.

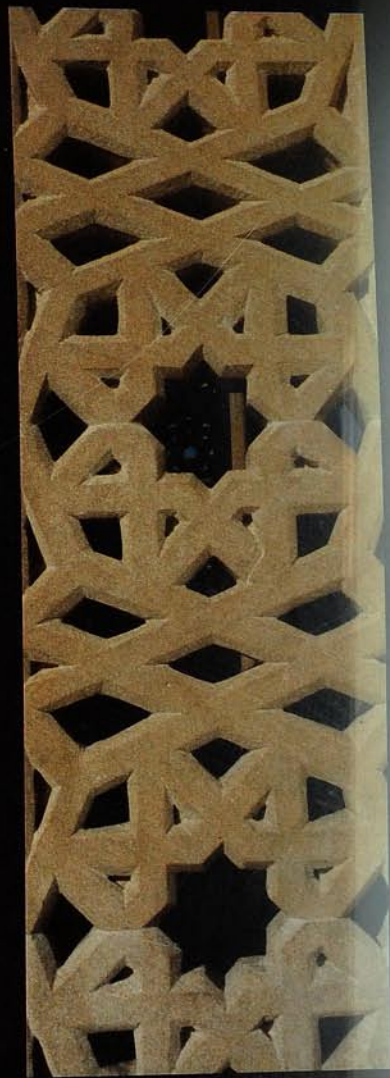
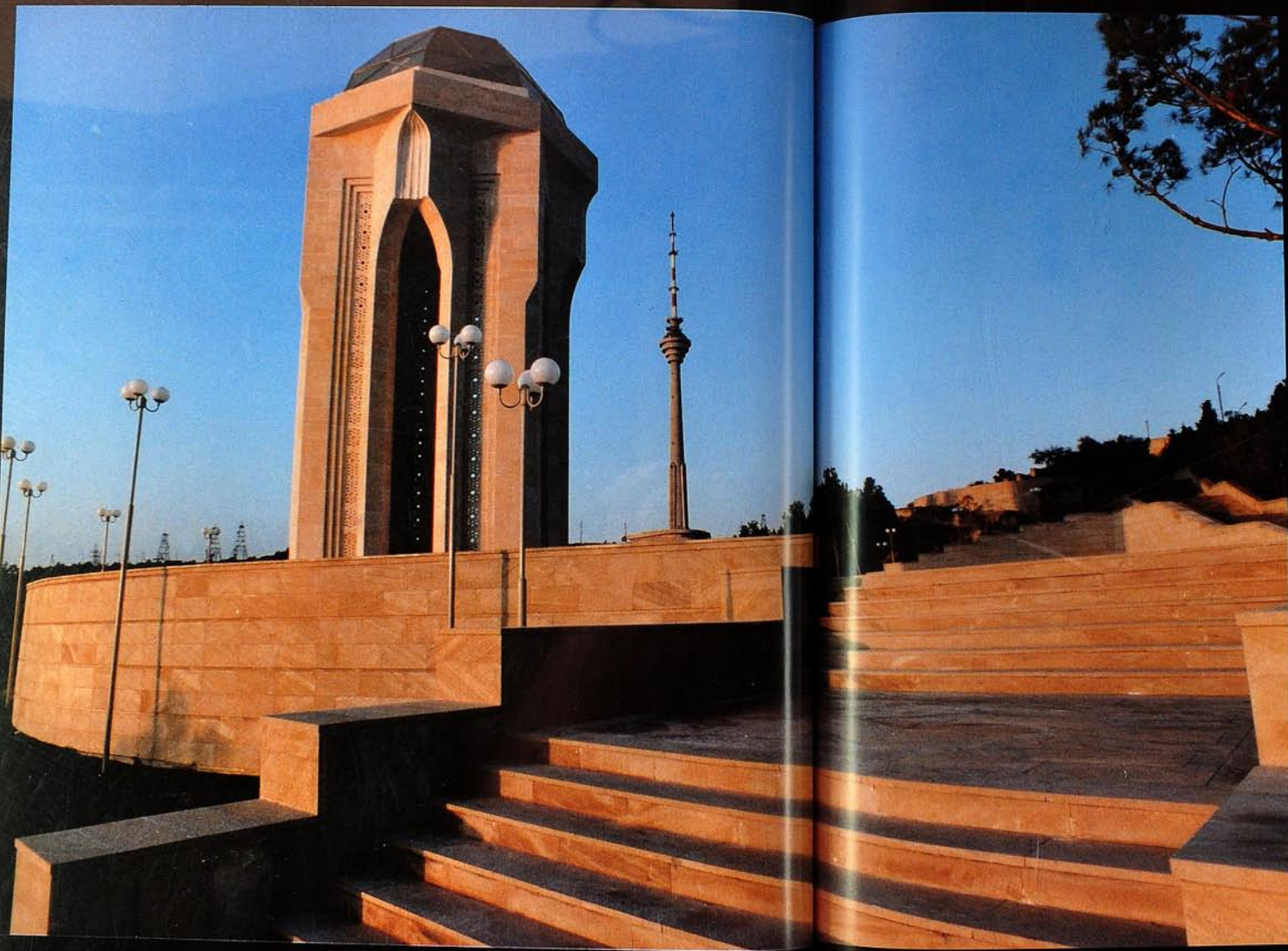

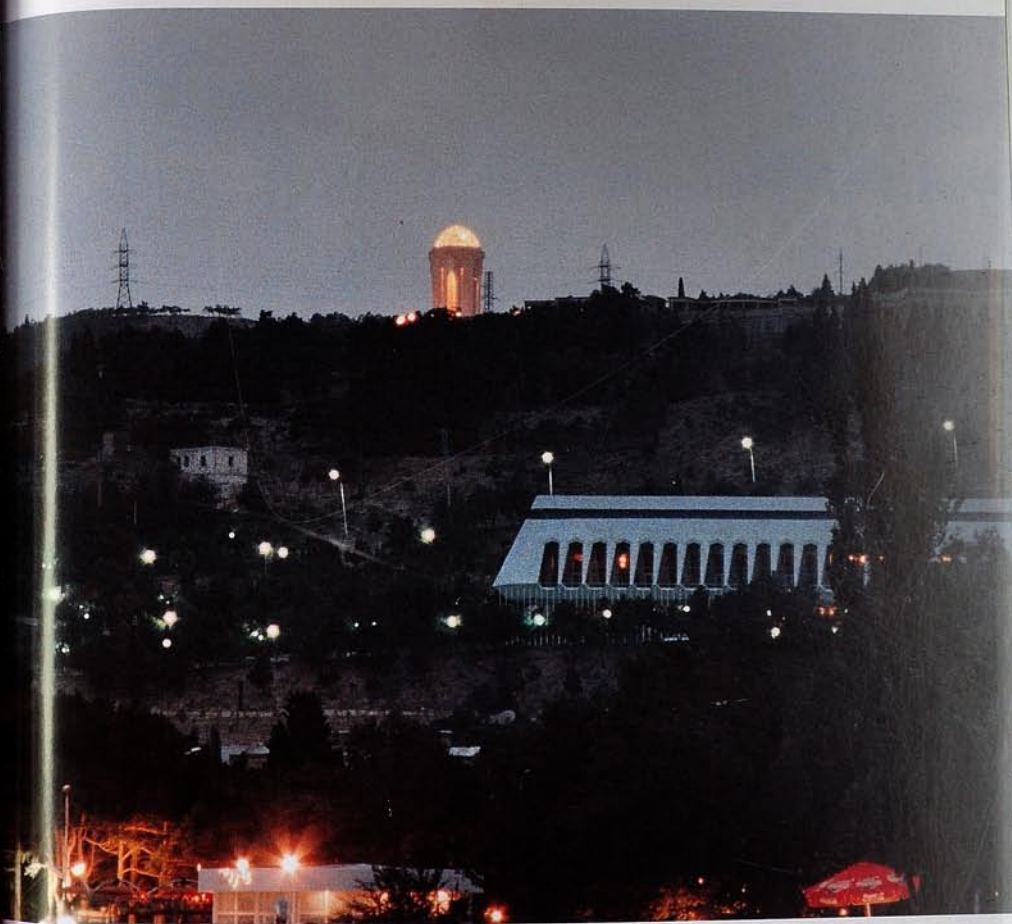
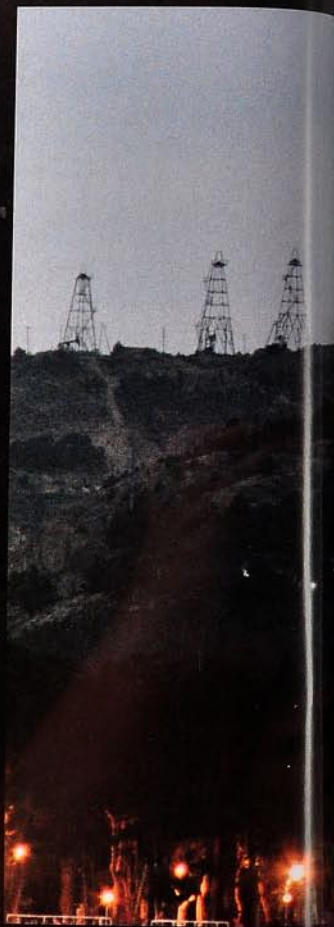
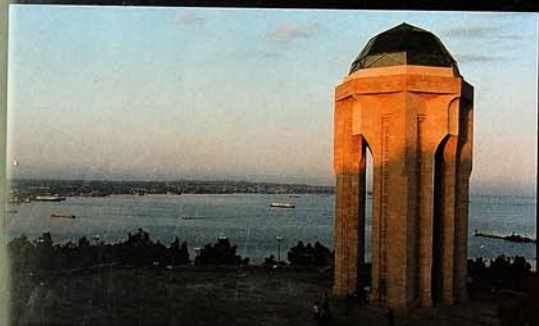

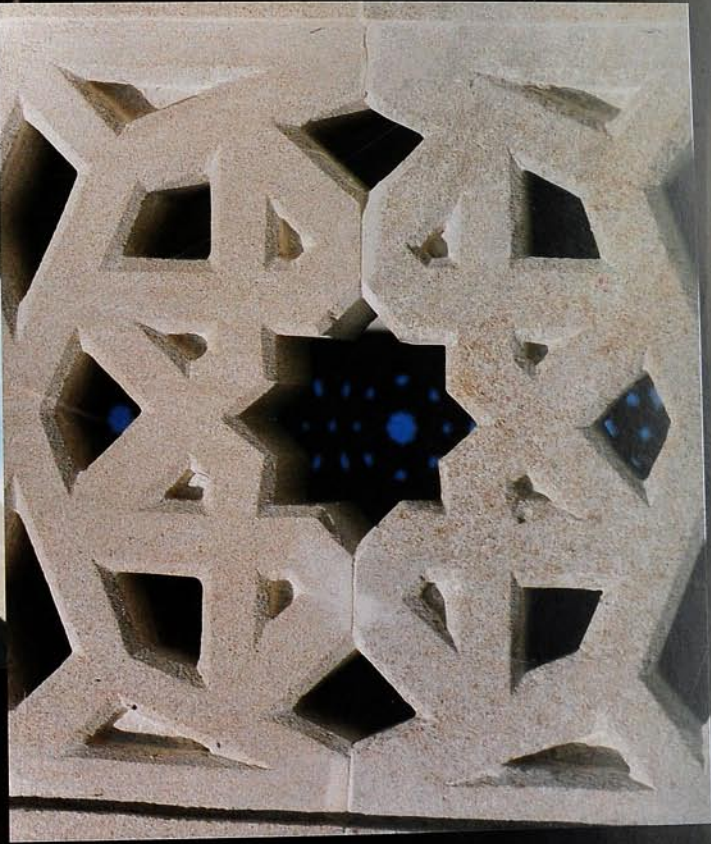
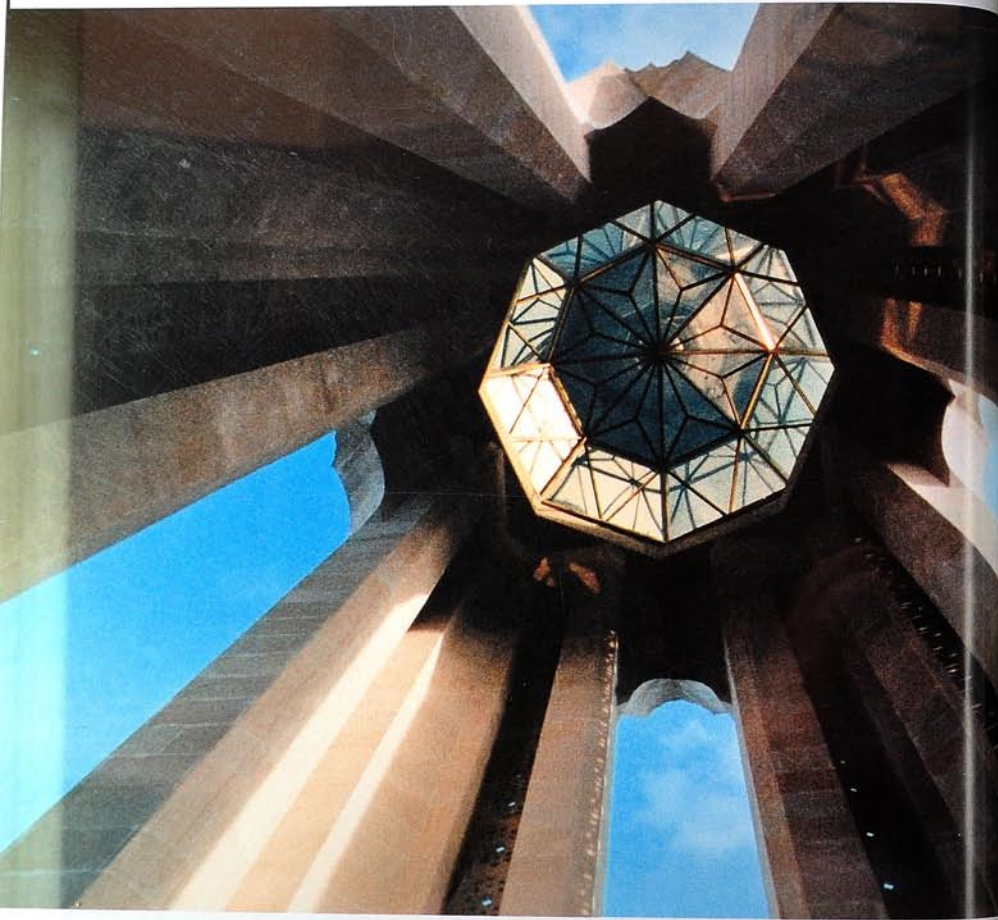

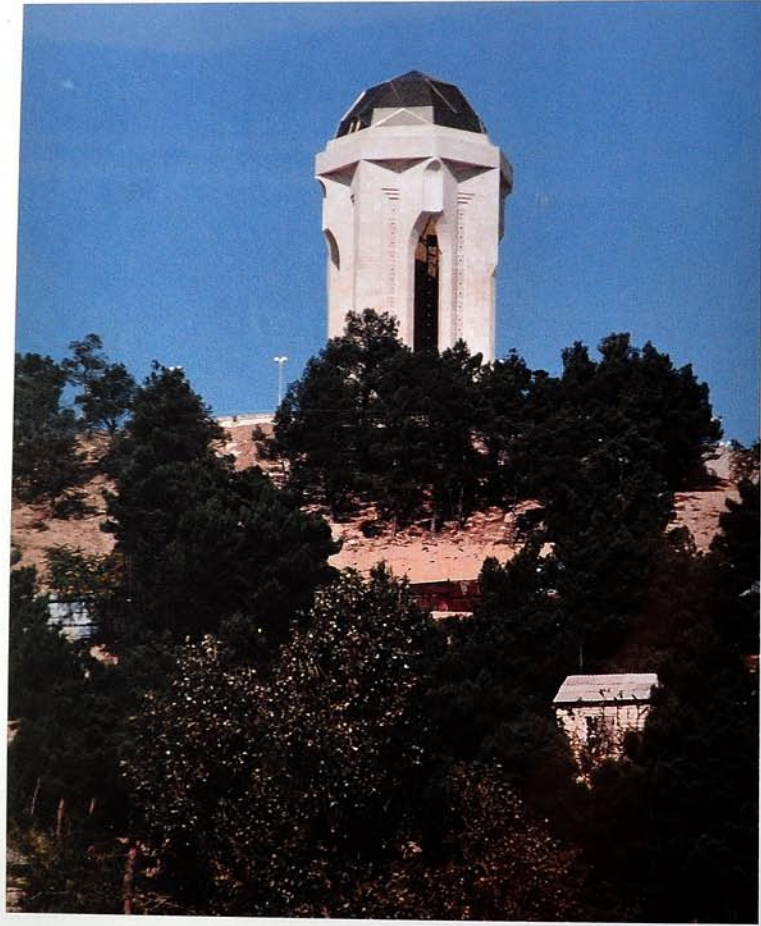

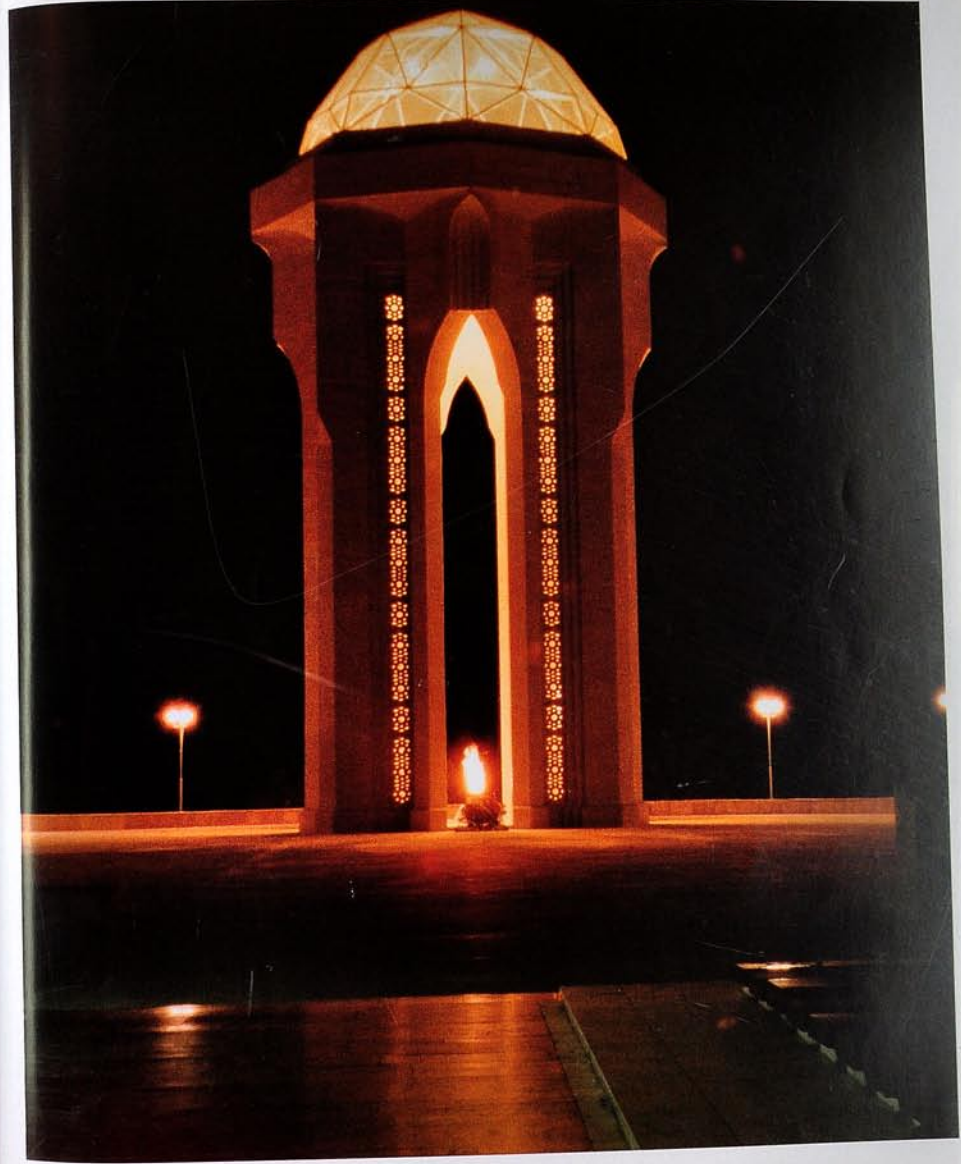
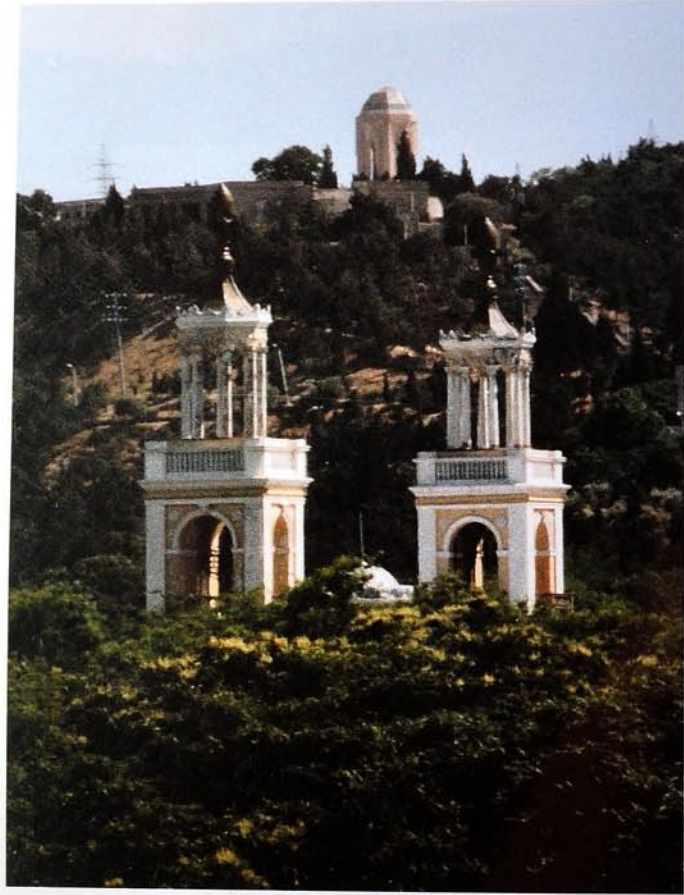

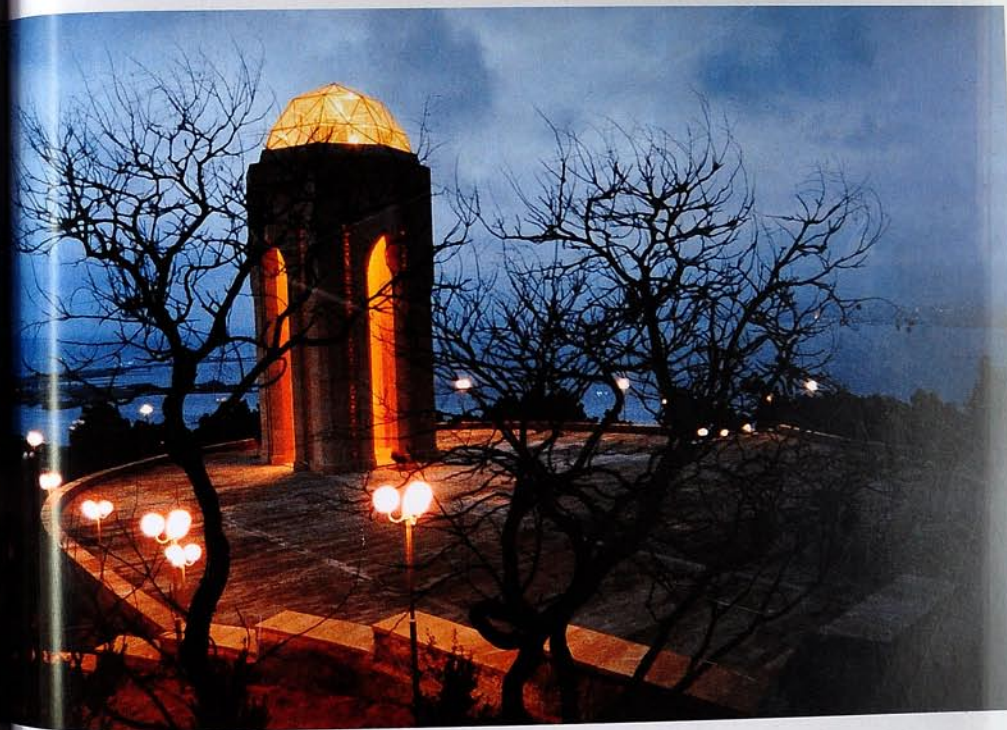
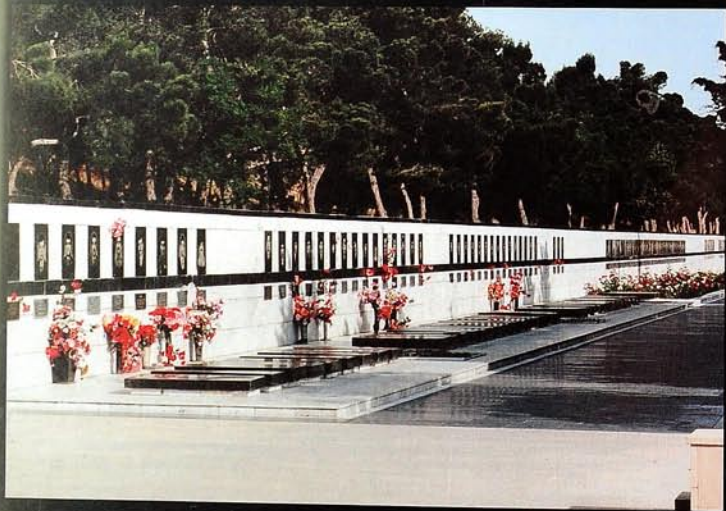
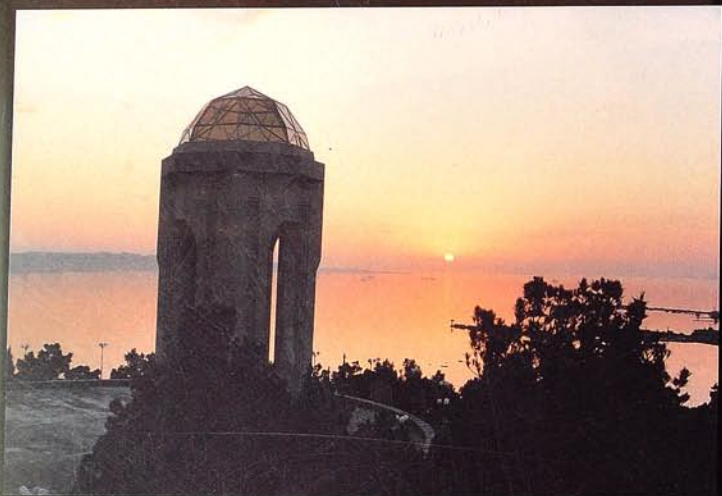

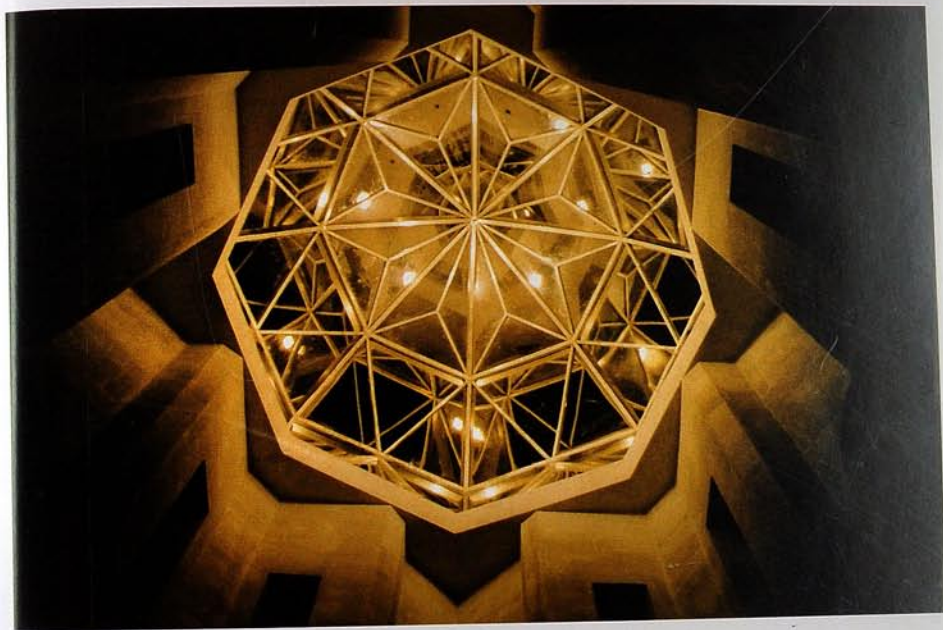

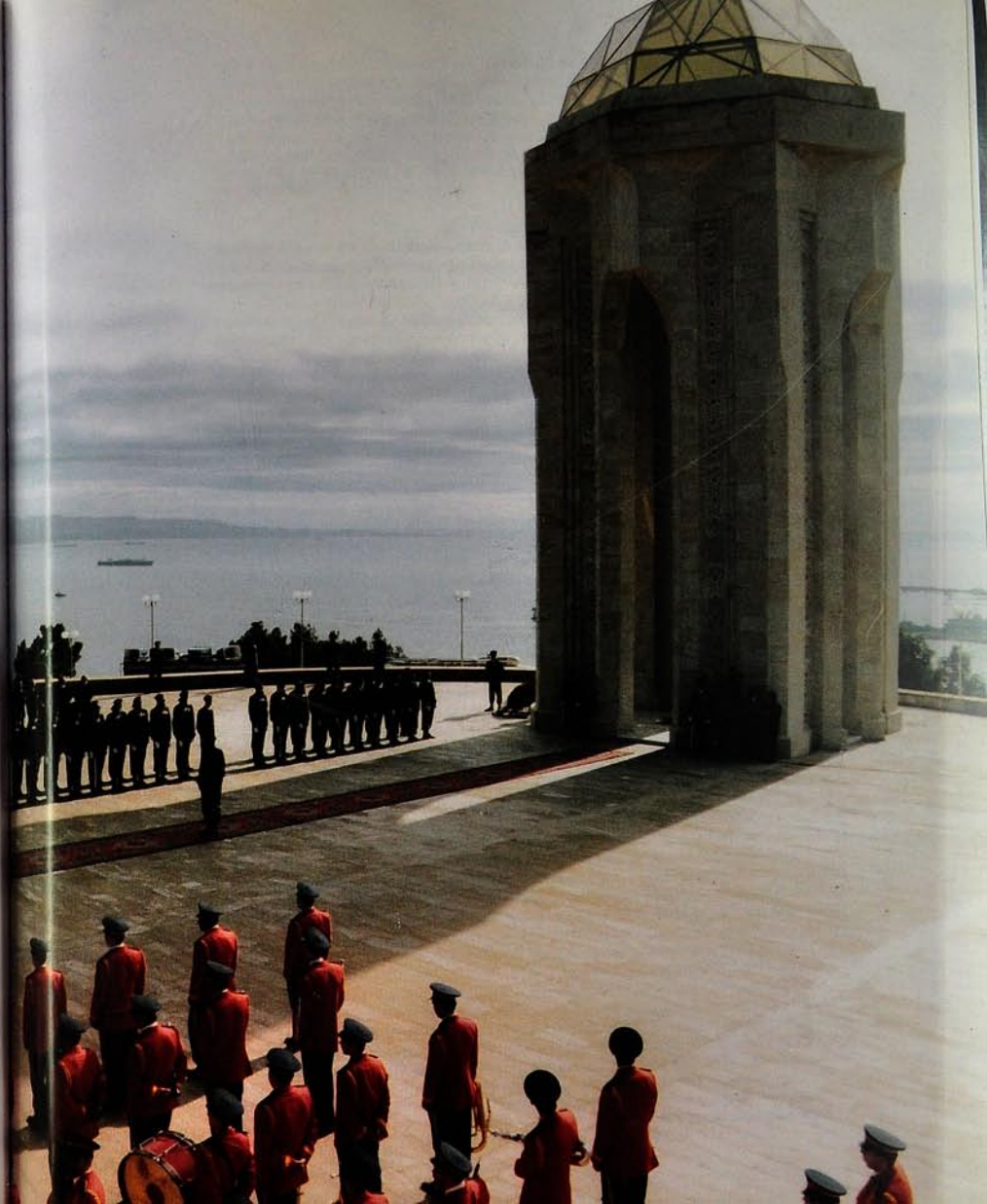
**Bakıda 1998-ci il oktyabrın 10-da Şəhidlər Xiyabanında
"Əbədi məşəl" abidəsinin açılışında
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin nitqindən**

... Mən bu gün həmişə Şəhidlər Xiyabanına gəldiyim kimi kədərliyəm. Çünki bu məzarları kədersiz seyr etmək mümkün deyil. Şəhidlərin valideynləri, ailə üzvləri ilə görüşərkən həmişə onların dərdinə şərik olduğumu bildirmişəm. Bu gün də bəyan edirəm ki, onların dərdi bütün Azərbaycan xalqının dərdidir, bizim millətimizin dərdidir, şəxsən mənim dərdimdir. Ancaq eyni zamanda bu gün biz irəli baxmalıyıq, müstəqil Azərbaycanın gələcəyini görməliyik. Bu gün məmnuniyyət hissi ilə deməliyəm ki, biz şəhidlərin xatirəsi üçün işlər görürük, bundan sonra da görəcəyik. Bakının bu yüksək nöqtəsində ucaldılmış abidə bunu sübut edir.

Keçmişdə burada Kirovun heykəli var idi. Bakının hər yerindən görünürdü. Bu da vaxtı ilə bizim xalqımıza qarşı edilən ədalətsizliklərin bir nümunəsi idi. İndi o heykəl yoxdur və bundan sonra da olmamalıdır. Ancaq bu azdır. Keçmişdə Azərbaycanda xalqımıza qarşı edilən ədalətsizliklərə öz nifrətimizi, öz etirazımızı bildirərək, eyni zamanda xalqımızın müstəqilliyini, azadlığını bir daha nümayiş etdirərək, burada - Dağüstü parkda Kirov heykəlinə də hündür nöqtədə Azərbaycan uğrunda, xalq, millət uğrunda şəhid olmuş insanlara dəyərli bir abidə ucaldılıbdır. İndi demək olar ki, bu abidə Bakının çox yerindən görünür və bütün Azərbaycana, bütün dünyaya Azərbaycanın azadlığını, müstəqilliyini nümayiş etdirir; xalqımızın qəhrəmanlığını, məğrurluğunu nümayiş etdirir; xalqımızın yenilməzliyini, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin sarsılmaz, dönməz, əbədi olduğunu nümayiş etdirir. Bu abidədə şəhidlərin xatirəsinə yandırılacaq əbədi məşəl Azərbaycanın milli azadlığının və dövlət müstəqilliyinin əbədiyyətinin, dönməzliyinin rəmzi olacaqdır.

Mən bir daha qeyd edirəm ki, biz hamımız birlikdə şəhidlərin ruhu qarşısında çox borcluyuq. Əgər indiyə qədər nəse etmişik və bu gün də yeni bir addım atırıqsa, biz onların ruhunu şad edirik.

Mən bəyan edirəm ki, biz bu işlərimizi davam etdirəcəyik. Şəhidlərin ailələri, valideynləri daim Azərbaycan dövlətinin qayğısı altında olacaqdır, Azərbaycan Prezidentinin qayğısı altında olacaqdır. İnənəm ki, bizim Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini günbəgün möhkəmləndirməyimiz, Azərbaycanı inkişaf etdirməyimiz, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda apardığımız mübarizə daim şəhidlərin ruhunu şad edəcəkdir.

Burada uyuyan Qarabağ şəhidləri bilirlər ki, biz Qarabağın, Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarının hamısının azad edilməsi yolunda çalışırıq. Görülən işlər məlumdur. Ancaq bu gün Şəhidlər Xiyabanında, Qarabağın müdafiəsi, bütün Azərbaycan torpaqlarının müdafiəsi uğrunda həlak olan qəhrəman insanların qəbirləri qarşısında, bu abidənin önündə mən bir daha bəyan edirəm ki, biz Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarının azad edilməsinə nail olacağıq, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü bərpa edəcəyik. Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi olan Qarabağ işğaldan azad ediləcək, Azərbaycanın sərhədləri toxunulmaz olacaqdır. Biz buna nail olacağıq.

Hörmətli dostlar, xanımlar və cənablar!

Əziz şəhid ailələri!

Mən bu gün sizi bu əzəmətli abidənin açılışı münasibətilə təbrik edirəm. Şübhə etmirəm ki, bu abidə Şəhidlər Xiyabanını zənginləşdirərək, daha da yüksəldərək, Azərbaycan xalqının daim ziyarətə gətirilən yeri, and yeri, vicdan, məənəviyyət yeri olacaqdır. Allah bütün şəhidlərə rəhmət eləsin!

Sizi bu əlamətdar hadisə münasibətilə bir daha təbrik edirəm və Azərbaycanın xoşbəxt gələcəyini naminə bütün Azərbaycan xalqına, Azərbaycan vətəndaşlarına sülh, əmin-amanlıq, yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

From the speech of the President of Azerbaijan Republic Heydar Aliyev on 10th October 1998 in Baku on the Opening of Eternal Fire Memorial on the Alley of Martyrs.

I'm seized with grief, as always when I come to the Alley of Martyrs. It's impossible to look at these graves without sadness. While meeting the parents of Martyrs and members of their families, I always expressed my condolences to them. And today I want to say again that their grief is the grief of the whole of the Azeri people, the grief of my nation and my personal grief. But we still have to look forward, we still have to see the future of independent Azerbaijan. Today we can be satisfied with the fact that things have been done in the memory of the Martyrs, and we intend to continue to do them in the future as well. The Monument built on this high point above Baku is a confirmation of that.

The monument of Kirov used to stand here before, it was visible from any point of Baku. And it was one of the many examples of unfair policy directed towards our people. Now it is no longer here and it will not be here any longer in the future. But this is not enough. Now on this high point, higher than Kirov's monument, there is an important monument to those, who angrily rose up against the injustice towards Azerbaijan, the monument that died in the name of Azerbaijan, of our people, of our nation. Now this monument can be seen from many places of Baku and demonstrates to the whole of Azerbaijan, and to the whole world Azerbaijan's liberty and independence, the heroism, dignity and inflexibility of our people and it shows the indissolubility and eternity of Azerbaijan's independence. The Eternal Fire, lit here in memory of the Martyrs, symbolizes the national independence, liberty and eternity of Azerbaijan.

I want to say again – we, all our people are indebted to Martyrs. We have done things in the past, and today we making another step in order to pay our moral debt before their memory.

I proclaim that we will continue this work. The families of the Martyrs and their parents will remain the concern of the Azeri government and the personal concern of the President of Azerbaijan. In the name of the bright memory of the Martyrs we are daily strengthening Azerbaijan's State independence, developing Azerbaijan and struggling for Azerbaijan's territorial integrity.

The Martyrs buried here know that we are striving to liberate Garabag and all the occupied territories of Azerbaijan. Our affairs are known to everybody. But today, here on the Alley of Martyrs, before the graves of those who heroically died for the liberation of Garabag and all Azeri territories, I state again – we will secure the liberation of all Azeri territories occupied by Armenia and will restore the territorial integrity of Azerbaijan.

Garabag, which is an inalienable part of Azerbaijan, will be liberated, the borders of Azerbaijan will become untouchable. We will secure it.

Dear friends, ladies and gentlemen!

Dear families of Martyrs!

Today I want to congratulate you on the opening of this grand monument. I am sure that this monument will enrich the Alley of the Martyrs, and will become a place of worship, and a place of conscience and morality.

Let Allah rest the souls of all the shahids!

Again I want to congratulate you all on this significant event and in the name of Azerbaijan's happy future I want to wish the whole of the Azeri people, the citizens of Azerbaijan peace, serenity and success!

Из речи Президента Азербайджанской Республики Гейдара Алиева от 10 октября 1998 года в Баку на открытии Мемориала “Вечного огня” на Аллее Шехидов

... Меня, как и всегда, когда я бываю в Аллее Шехидов, охватила печаль. Невозможно без грусти глядеть на эти могилы. Встречаясь с родителями шехидов, с членами их семей, я всегда выражал им свое соболезнование. И сегодня я хочу еще раз заявить – их горе это горе всего азербайджанского народа, горе нашей нации и лично мое горе. И все же мы должны смотреть вперед, видеть будущее независимого Азербайджана. Мы можем быть сегодня довольны тем, что в память о шехидах работы ведутся и мы намерены продолжить их и впредь. Памятник, воздвигнутый в этой высокой точке Баку – подтверждение тому.

Прежде здесь стоял памятник Кирову, он был виден в Баку отовсюду. И это был один из примеров несправедливости, совершенной по отношению к нашему народу. Теперь этого памятника нет и более не должно быть. Но этого мало. Теперь здесь, в этой высокой, выше памятника Кирова, точке возвышается значимый памятник людям, в прошлом гневно вставшим против несправедливости в отношении Азербайджана, памятник, выражающий стремление к свободе и независимости людей, погибших за Азербайджан, за народ, за нацию. Теперь, можно сказать, этот памятник виден в Баку из многих мест и демонстрирует всему Азербайджану, всему миру свободу и независимость Азербайджана, героизм, достоинство и негибимость нашего народа, показывает нерушимость, необратимость и вечность государственной независимости Азербайджана. Вечный огонь, зажигаемый здесь в память шехидов, символизирует национальную свободу и вечность государственной независимости Азербайджана.

Я хочу еще раз отметить – мы всем народом в долгу перед памятью шехидов. Мы что-то делали и до этого, и сегодня мы делаем еще один шаг – во исполнение морального долга перед светлой их памятью.

Я заявляю, что мы будем продолжать эту работу. Семьи шехидов, их родители всегда будут под покровительством азербайджанского государства, под заботой и покровительством Президента Азербайджана. Во имя светлой памяти о шехидах мы каждодневно укрепляем государственную независимость Азербайджана, развиваем Азербайджан, ведем борьбу за территориальную целостность Азербайджана.

Покоряющиеся здесь шехиды Карабаха знают, что мы стремимся идти по пути освобождения Карабаха и всех захваченных земель Азербайджана. Наши дела всем известны. Но сегодня, здесь, в Аллее Шехидов, пред могилами людей, героически погибших за освобождение Карабаха и всех земель Азербайджана, я еще раз заявляю – мы добьемся освобождения всех захваченных азербайджанских земель, восстановим территориальную целостность Азербайджана.

Карабах, являющийся неотъемлемой частью Азербайджана, будет освобожден, границы Азербайджана будут неприкосновенны. Мы добьемся этого.

Уважаемые друзья, дамы и господа!

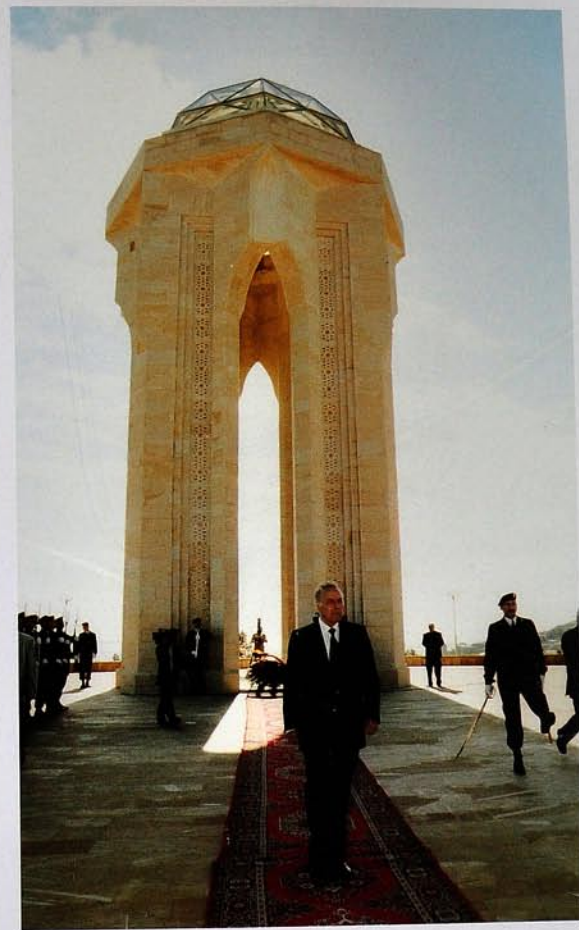
Дорогие семьи шехидов!

Я сегодня хочу поздравить вас с открытием этого величественного памятника. Не сомневаюсь, что этот памятник еще более обогатит и возвысит Аллею Шехидов, и станет местом поклонения, местом клятв, местом совести и нравственности.

Да упокоит Аллах всех шехидов!

Я хочу еще раз поздравить вас всех с этим знаменательным событием и во имя счастливого будущего Азербайджана пожелать всему азербайджанскому народу, гражданам Азербайджана мира, спокойствия и новых успехов!

1998-ci il oktyabrın 10-da Şəhidlər Xiyabanında

“Əbədi məşəl” Xatirə Kompleksinin açılışında

Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Rəfael Allahverdiyevin giriş sözüündən

Bu möhtəşəm abidəni yaradanlar Elbay Qasımzadə, Akif Abdullayev, Nazim Vəliyev Azərbaycan memarlığının ulu ustadları Əcəmi Naxçıvani, Zivar bəy Əhmədboyov, Mikayıl Hüseynov yolunun davamçısı olaraq, milli memarlığımızın tarixi, klassik incilərini öz layihələrində tətbiq edib yeni, gözəl, ölməz sənət nümunəsi yaradıblar. Qarşısında durduğumuz türbə təkcə 20 Yanvar və Qarabağ müharibəsi şəhidlərinin yox, Azərbaycan xalqının ümumiyyətlə XX əsrdə verdiyi bütün şəhidlərinin müqəddəs xatirəsinə həsr olunmuşdur.

From the opening speech

of the Head of Executive Power of Baku Rafael Allahverdiyev
on the Grand Opening of the “Eternal Fire” Memorial.

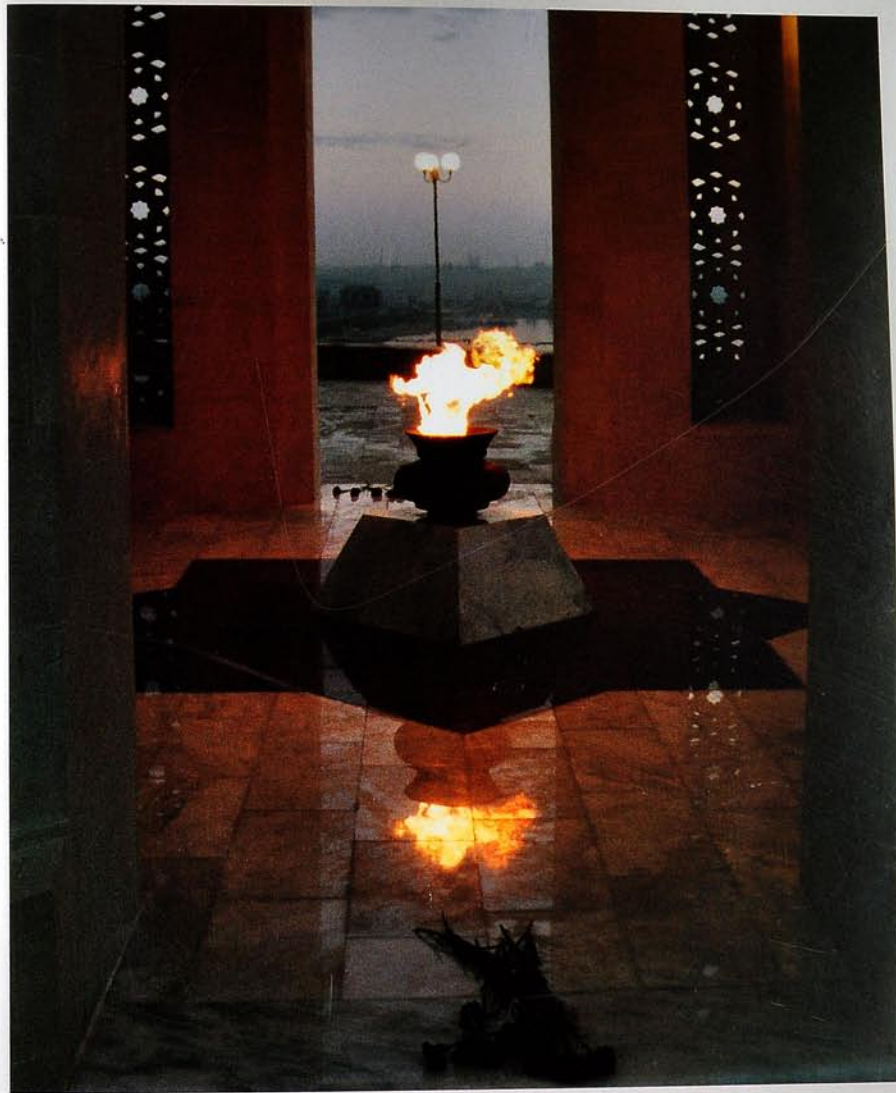
The creators of this majestic monument – Elbay Gasim-zade, Akif Abdullayev, Nazim Veliyev – successors of our great masters as Ajami Nahchivani, Zivar bay Ahmadbayov, Mikail Huseynov, have created a new immortal creature of art by realizing the historical classic pearls of our national architecture. In front of us we see a Mausoleum that is devoted not only to the victims of January 20 and the Garabag war, but also to all the martyrs – the shehids of the Azeri people – in the twentieth century.

Из вступительного слова на открытии

Мемориала “Вечного огня” 10-го октября 1998 года

Главы Исполнительной Власти г.Баку Рафаэля Аллахвердиева.

Создатели этого величественного памятника Эльбай Касим-заде, Акиф Абдуллаев, Назим Велиев – продолжатели дела наших великих мастеров Аджэми Нахчивани, Зивэр бэка Ахмэдбэкова, Микэйля Гусейнова – претворяя в свои проекты исторические классические жемчужины национальной архитектуры, создали новое прекрасное бессмертное творение искусства. Перед нами Мавзолей, посвященный не только жертвам 20-го Января и карабахской войны, но и всем святой памяти мученикам – шехидам азербайджанского народа в XX –ом веке.

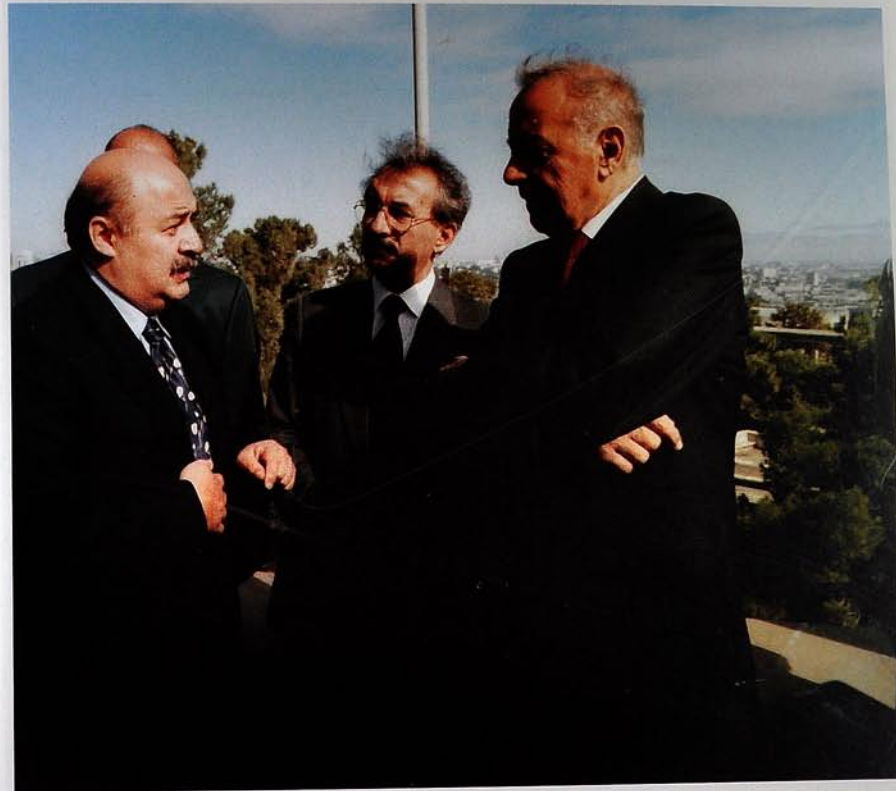

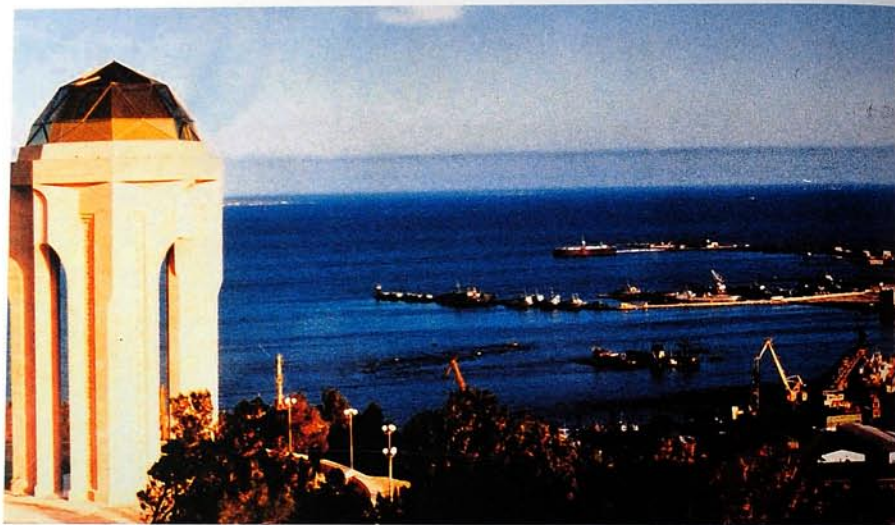
Dövlətimizin başçısı Heydər Əliyev abidənin müəllifləri ilə görüşdü, onlara təşəkkürünü bildirərək dedi: Siz bütün layihələri bir yerdə yığıb baxa bilərsiniz. Bütün Heydər Əliyevin layihəsidir. Siz isə sadəcə olaraq mənim fikirlərimi kağıza saldınız, sonra da gətirib belə bir abidə yaratdınız. Çox gözəl bir abidədir. Asudə vaxt olarsa, gəlib buranı hərtərəfli ziyarət edəyəm.

İndi burada böyük bir abidə yarandı. Buradan bütün şəhərin mənzərəsi görünür. Bakıya gələnlər hər bir turist, xarici ölkələrin dövlət başçıları gəlib buranı ziyarət edəcəkdir. Mən sizin hamınıza, bu abidənin yaranmasında iştirak edənlərə təşəkkürümü bildirirəm. Sağ olun ki, belə bir abidəni yaratmışınız.

Memar Elbay Qasımsadə: Cənab Prezident, həqiqətən də bu abidənin əsl müəllifi Sizsiniz. Bu ideyanı Siz vermişiniz. Biz Sizə təşəkkür edirik.

Milli Məclisin sədri Murtuz Ələsgərov, baş nazir Artur Rəsizadə, Prezidentin İcra Aparatının rəhbəri Ramiz Mehdiyev və digər rəsmi şəxslər mərasimdə iştirak etdilər.

Глава государства Гейдар Алиев встретился с авторами памятника, выражая им свою благодарность, Президент сказал: Вы все проекты соберите и можете посмотреть. Это проект Гейдара Алиева. Вы всего лишь перенесли на бумагу мои мысли, а затем создали такой вот памятник. Очень красивый памятник. Когда будет свободное время, приду сюда на поклонение и всесторонне осматрю здесь все еще раз.

Теперь здесь возник этот большой Мавзолей. Отсюда видна панорама всего города. Все туристы, приезжающие в Баку, все главы иностранных государств будут приходить сюда на поклонение. Я всем вам, тем, кто принимал участие в создании этого памятника, выражаю свою благодарность. Спасибо, что создали такой памятник.

Архитектор Эльбай Касим-заде: Господин Президент, в самом деле Вы – истинный автор этого памятника. Это Вы дали эту идею. Мы вас благодарим.

Председатель Милли Меджлиса Муртуз Алескеров, премьер-министр Артур Расизаде, глава Исполнительного Аппарата Президента Рамиз Мехдиев и другие официальные лица принимали участие в церемонии.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
HEYDƏR ƏLİYEV CƏNABLARININ
5 avqust 1998-ci il TARİXLİ SƏRƏNCAMINA ƏSASƏN
1998-ci ilin AVQUST - Sentyabr aylarında
İNŞA OLUNMUŞDUR.

MEMARLAR

ELBAY QASIMZADƏ
ANIF ABDULLAYEV
NAZIM VƏLİYEV

The Head of State Heydar Aliyev met the monument's creators and while expressing his gratitude to them said:

You can collect all the project and take a look at them. This is a project of Heidar Aliyev. You realized my ideas on paper and then have created the monument in reality. It is a very beautiful monument. When I have the free time, I will come here to worship here again.

Now this big Mausoleum has appeared here. The whole panoramic view of city can be seen from here. All the tourists visiting Baku will come here to worship. I express my gratitude to all of you, who took part in the creation of this monument. Thank you for the creation of such a monument.

Architect Elbay Gasim-zade: Mister President, you are really the real author of this monument. You gave us this Idea. We thank you.

The speaker of the Milli Majlis Murtuz Aleskerov, Prime-Minister Artur Rasizade, the head of the President's Executive Organ Ramiz Mehtiyev and other officials also attended the ceremony.

**Rəfael Xanəli oğlu Allahverdiyev,
Elbay Ənvər oğlu Qasımzadənin
redaktası altında**

**Tərtibçilər:
Süheyli İsmayilov, Fazil Məmmədov**

**Nəşriyyat redaktorları:
Rəna Əzizova, Xudu İbrahimov**

**Tərcüməçi:
Misir Əhmədov**

**Foto:
Fətəli Fətəliyev, Rafiq Bağirov,
Fərid Xayrullin, Sənan Ələsgərov**

Edited by
Rafael Khanali oglu Allahverdiyev,
Elbay Anvar oglu Gasim-zade

Composers:
Suhayli Ismailov, Fazil Mamedov

Editors of Publishing House:
Rena Azizova, Xudu Ibrahimoglu

Translator:
Misir Ahmedov

Photographers:
Fətəli Fətəliyev, Rafiq Bağirov,
Fərid Xayrullin, Sənan Ələsgərov

Под редакцией:
Рафаэля Ханали огулы Аллавердиева,
Эльбая Энвер огулы Касим-Заде

Составители:
Сухейль Исмаилов, Фазиль Мамедов

Редакторы издательства:
Рена Азизова, Худу Ибрагимовлы

Перевод:
Мисир Ахмедов

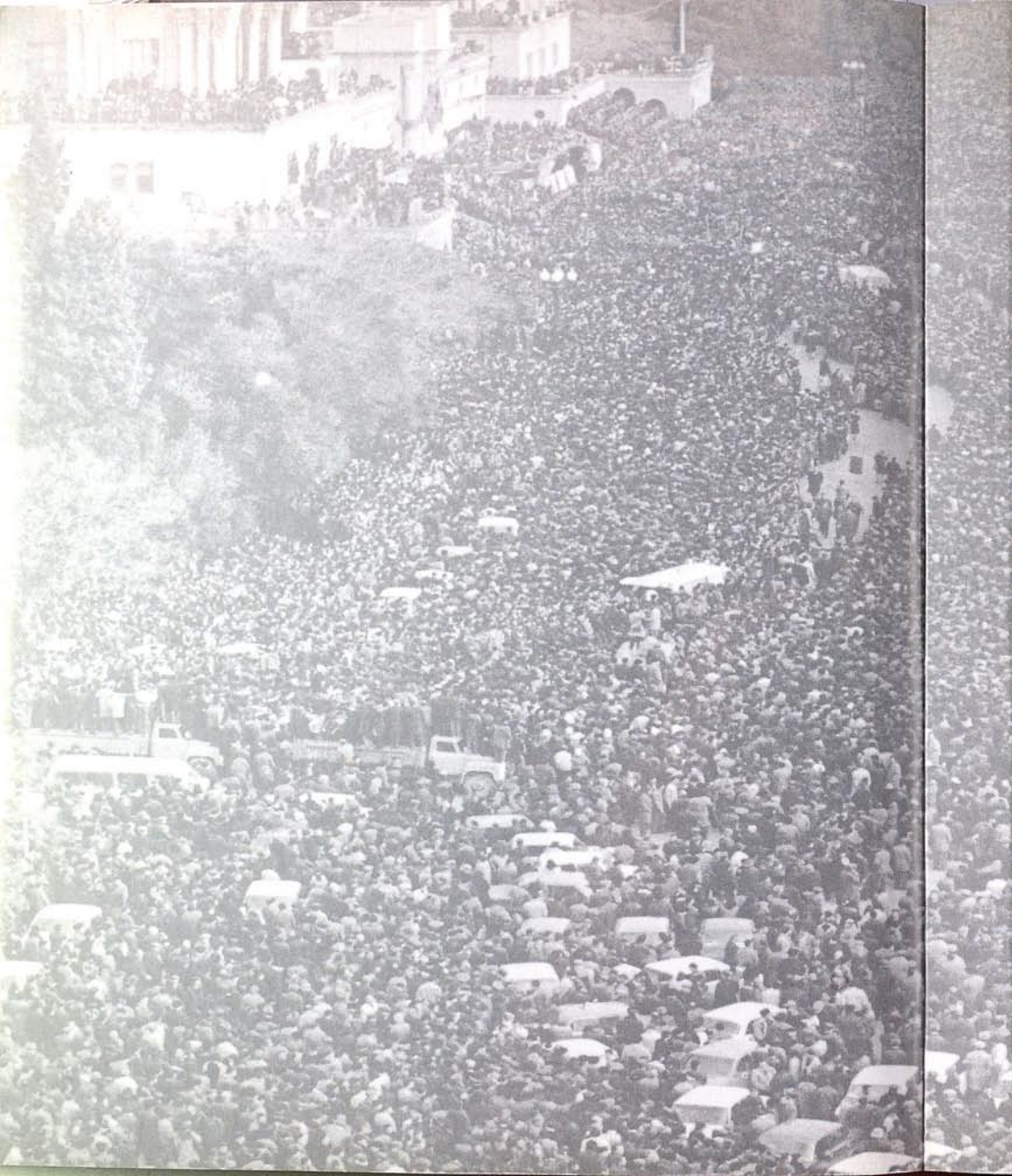
Фотографы:
Фатэли Фатэлиев, Рафиq Багиров,
Фэрид Хайруллин, Сэнан Аляскэров

ƏBƏDİ MƏŞƏL
ВЕЧНЫЙ ОГОНЬ
ETERNAL FIRE

✓
© 1999 "Bak" Neftçüləri
Dizayn "Caspian Communications Ltd."
Tel: (+99412) 974324, 920802

1999

1299

307